

Årsrapport 2009

"Jesus i Trysilskogen".

Altertavle i Søre Osen kirke, malt av: Bjarne Rundfloen

Hamar bispedømme

Forsidebildet:
JESUS I TRYSILSKOGEN

Da Bjarne Rundfloen hadde fått oppdraget om å male ny altertavle til Søre Osen kirke i 1964, dro han til kunstnerverner i Oslo for å hente inspirasjon. De sa til ham: "Dra hjem og mal Trysilskogen!". I lysglennene som sprenger seg fram mellom mørke trestammer i skogen, står Kristus med åpne armer med beina trygt plantet på mark og stein.

✓ Mellom gamle og unge trær står han som selve "grunnstammen" med grener vevet inn i det vegetative livet.

Fra

KRISTUS - PILEGRIMEN

Han fødtes under en nattlig rast
langs en vei på en vandring
mot stedet hvor 'hele verden'
skulle innskriveres i manntall'
for hans liv har med 'alle og alt' å gjøre

Hans liv blir en vedvarende bevegelse og vandring
mot mål hvor forskjeller viskes ut
og han bygger broer mellom fordommer og vilje til ny erkjennelse
som igjen gir grunnlag for å omskape samfunn opp gjennom historien
siden ingen lenger kan kreve livets rett fremfor andre

Han hadde ikke "det han kunne helle sitt hode til"
ingen adresse
fordi han hadde alle som adressat
og ble adressen dit ingen vil - til livets ytterste grenser:

Med 'sin stav som støtter' går han sammen med
alle mennesker veien inn i livets dulgte skapelsesrom
og er selve "veien" mennesker går på

På veiene han går møter han mennesker som reises opp
fra fornedrelse til verdighet
og han gjør mennesker hele
så vi kan utholde livets utfordrende motsetninger

På vandringen mot Emmaus
etter oppstandelsen fra de døde
går han som den fremmede – peregrinus
- pilegrimen -
og medvandrerne gjenkjenner ham
først ved målet da han tar brødet
og deler likt med alle

(Arne Bakken, pilegrimsprest i Hamar bispedømme)

Foto av maleriet er brukt med samtykke fra kunstnerens familie. Foto: Øistein Larsen

KRISTUS - PILEGRIMEN	0
I. SITUASJONEN I BISPEDØMMET	1
1.1 Tilstandsvurdering	1
1.2 Strategier og utfordringer.....	4
II. KIRKELIG SEKTOR – BEVILGNINGER TIL BISPEDØMMERÅD OG BISKOP	5
2.1 Kirkelig demokrati	6
2.2 Trosopplæring	9
2.3 Gudstjenesteliv	16
2.4 Lokalt forsøks- og utviklingsarbeid.....	19
2A Omsorg og solidaritet.....	20
2B Kirken i lokalsamfunnet	21
III. PRESTETJENESTEN OG PRESTESKAPET	24
2.5 Prestetjenesten skal være tilpasset lokale forhold og utfordringer.....	26
2.6 Kompetanseutvikling	27
2.7 Kvinner i kirken.....	28
2.8 Arbeidsvilkår	30
2.9 Ledelse, samordning og samvirke med andre kirkelig tilsatte.....	32
IV FORVALTNING	34
Vedlegg.....	36

I. Situasjonen i bispedømmet

Vi registrerer at departementet tar utgangspunkt i Hamar bispedømmes mal for årsrapport 2008 i sin *Veileder vedrørende mål- og resultatstyring i kirken*. Siden denne inkluderer forslag til mål, styringsparametre og resultatindikatorer under kapittel 340, har vi for 2009 tatt hensyn til disse, i tillegg til de kriteriene departementet har fastsatt under kapittel 341. Vi opplever at indikatorene reflekterer de store reformene i et begrenset omfang. Fordi vi over flere år har opparbeidet rutiner for effektivt å få inn et relativt omfattende statistikkmateriale, har vi forsøksvis utvidet omfanget noe. Det skal bli interessant å se hvordan indikatorene kan bli enda mer relevante i forhold til all rapportering. Det er å bemerke at tabeller og statistikkmateriale påvirker sideantallet i rapporten.

I stedet for å forskyve departementets nummerering, har vi valgt å lage to nye punkt, *2A-Omsorg og solidaritet* og *2B-Kirken i lokalsamfunnet*. Vi finner det bedre å slik tydeliggjøre sammenhengen til bispedømmets strategi enn å innplassere tema noe kunstig.

Årsrapportering fordrer prioritering. I år har vi foretatt tre dypdykk, ut fra ulike begrunnelser.

Kirkevalget var en av de viktigste sakene for Hamar bispedømme og Den norske kirke i 2009. Valgordning er grundig evaluert av både valgråd og bispedømmeråd, mens valgdeltakelse ikke er analysert på et detaljert nivå. Vi har derfor valgt å se nærmere på deltakelse i forhold til ulike variabler. Prosten i Sør-Østerdal har bidratt med detaljert tallmateriale og analyse.

Hamar bispedømme har lang tradisjon og kultur for et godt samarbeid mellom skole og kirke. Samarbeidet står fortsatt sterkt. I 2008 ble det meldt om noe usikkerhet og uro i forhold til skolegudstjenester, og vi iverksatte tiltak umiddelbart. Vi ønsker å videreføre vår satsing på kontakt med skolene innenfor deres rammeverk, også fordi vi tror trosopplæringstilbudene i høy grad vil profitere på disse gode relasjonene. Tallmateriale ble derfor etterspurt i prostenes årsrapporter for 2009.

Vårt siste dypdykk er i tallmaterialet for sykefravær og uttak av ferie- og fridager. Fraværsprosenten hadde økt fra 2008, og selv om uttaket av fri og ferie viser en tilfredsstillende bedring, skal tallene for ikke-uttatte dager reduseres ytterligere.

1.1 Tilstandsvurdering

I år finner vi det interessant å trekke frem fra prostenes årsrapporter det som må kunne benevnes trender, og prostenes refleksjoner rundt disse. Det er særlig ett tema som berøres ofte, nemlig det synkende antall deltakere på gudstjenester uten dåp på søn- og helligdager.

Oppslutningen om gudstjenestene er i krise. Om det ikke er noe "ekstra", er det forholdsvis få - og delvis svært få - som kommer. (Sør-Gudbrandsdal)

Vi har store utfordringer i forhold til vanlige gudstjenester. De lokale menighetskjernene blir mindre og mindre. (Nord-Gudbrandsdal)

Vi har imidlertid en utfordring i mange menigheter når gudstjenesten feires uten dåpshandlinger på en helt vanlig søndag. Da kan deltagertallet være svært lavt. Hvordan skal vi møte dette? (Vinger og Odal)

Det er som arenaer for ulike hendelser i vanlige menneskers liv at kirkene i Hadeland og Land har en sentral plass i bygdas liv. Når det inviteres til gudstjenester uten noen spesielle andre virkemidler i tillegg - er oppslutningen ganske beskjeden. (Hadeland og Land)

Kirken må "lokke" til gudstjeneste ved å invitere og involvere barn, unge, foreldre og besteforeldre. Det må skje noe (...), men om det er et behov som kirken skal og vil komme i møte er en annen sak. (Domprostiet)

Trenden er at folk møter opp på gudstjenester som de opplever angår dem spesielt. Denne tilhørigheten kan knyttes til høytider i familien, eller det kan være at

gudstjenesten forberedes i samarbeid med lokale lag og foreninger. Det er gode erfaringer med trosopplæringsarbeid som retter seg inn mot menighetenes gudstjenesteliv. Kreativiteten er stor når det gjelder alternative gudstjenester som jegermesse, karnevalsgudstjeneste, solidaritetsgudstjeneste, setermesse eller andre gudstjenester med miljøperspektiv.

Fra Elverum kirke: Trosopplæringsprosjektet "Sammen i kirka"

Disse gudstjenestene fokuserer mer på alternativ kommunikasjon/dialog i gudstjenestene, spesielle effekter og aldersrelaterte hensyn. Dette er spennende, men også krevende. (Vinger og Odal)

Oppslutningen omkring kirkelige handlinger som dåp og begravelse er sterk, særlig i mindre lokalsamfunn. Domprosten skriver:

Arbeidet med de kirkelige handlinger uttrykker folkekirken på sitt beste. Kirkens ansatte møter den "almenne kirke" med åpenhet, inkludering og gode, innholdsrike kirkelige handlinger.

Videre er det et faktum at prestearbeidet er endret gjennom nye arbeidsvilkår:

En nødvendig fridagsreform, utvidet antall fridager for seniorer, nye tjenesteordninger med vekt på uttak av fridager og tilnærmet normalarbeidsuke har endret prestearbeidet - og følgelig også menighetsarbeidet i soknet. I stikkordsform: man har beveget seg fra "kallsbevissthet til yrkesbevissthet". Dette har redusert kontaktflaten mellom ansatte og befolkning. Den reduserte kontaktflate forsterkes gjennom behovet for å redusere bemanning: innsparing ved sykdom og vakanser. (Domprostiet)

Samtidig møter kirken flere utfordringer i form av sterkere ønsker, nærmest krav, fra medlemmene.

I forhold til gravferd, tar forberedelsene ofte stadig mer tid - i ønsket om å tilfredsstille ulike individuelle behov. (Hadeland og Land)

Her er utfordringen at en del velger bort soknets prest. Dette er ikke nytt, men det nye er at folk krever det. Hvis de ikke får det slik de forlanger, kutter de ut kirken. (Toten)

Som en følge av endringene i arbeidsvilkårene ser flere prostier seg nødt til å konsentrere vigsler til færre lørdager, og at begravelser/bisettelser må legges til faste ukedager. Ergo blir tilbudet til medlemmene mer begrenset.

Det er fortsatt en sterk tradisjon på å få utført de ønskede tjenester i egen soknekirke. Med den prestebemanning Valdres nå har (...), blir det enda mer vanskelig å imøtekomme kirkemedlemmenes ønsker. Konsekvensene er lite ønskelige:

Gudstjenester til ulike og uforutsigbare tidspunkt, dåp på kveldstid, brudd på åttedagersregelen ved gravferd og store utfordringer ved fastsetting av vielser. Situasjonen ligger ikke lenger bare på prestesiden, men merkes stadig sterkere blant de yrkesgrupper som prestene samarbeider nært med i kirkelige handlinger, spesielt organister. Inntrykket dette skaper i bygda er en vanskelig og lite serviceinnstilt kirke og det ønsker vi ikke å være. (Valdres)

Flere proster peker på at det også kan være fellesrådstilsatte, spesielt antallet organister, som begrenser mulighetene til varierende gudstjenesteliv og valg av tidspunkt for kirkelige handlinger.

Her følger flere refleksjoner:

Om dette skal føre til at begravelsesbyråer legger til rette for egne seremonirom og leier inn egne prester for å forrette den kirkelige handling, vil dette rokke ved noe - om ikke det grunnleggende - i vår folkekirkeideologi og en kirke som skal være lik for alle. (Sør-Gudbrandsdal)

Mest sannsynlig skyldes nedgangen at færre mennesker finner kirkens språk adekvat. I tillegg kommer økt bruk av fritidsreiser, fritidsaktiviteter, aktive mennesker som stadig skal ha program å gjennomføre. Søndagen som hviledag og en dag med langsom puls blir utfordret. (Domprostiet)

Samtidig er det helt tydelig at hver enkelt prest må skjerpe seg. Det er helt slutt med at det er nok at du er prest. Så utfordringene ligger spesielt på at prestene får den tid som trengs til forarbeide og gjennomføring. (Toten)

Jeg tenker at vi på mange måter allerede har innført en liturgireform i kirkene våre. Det er forsøkt mange nye innfallsvinkler og gjort nye grep i gudstjenestene. Kanskje de siste 10-15 åra har vært mer reformerende enn vi til vanlig tenker. Den nye gudstjenestereformen vil i så måte ikke bli særlig revolusjonerende. (Vinger og Odal)

I forhold til det å møte nye utfordringer, kan det være nyttig å løfte blikket litt opp fra årsrapportene, og se kirken i Hamar bispedømme fra noen andre vinkler. Direktoratet for forvaltning og IKT (difi) foretok i 2009 en innbyggerundersøkelse¹ hvor et landsrepresentativt utvalg blant annet ble spurt om tilfredshet i forhold til offentlige tjenester, blant dem Den norske kirke. Ser vi på tilfredshet etter regioner når det

¹ difi: Rapport 2010:1 *Innbyggerundersøkelsen: Inntrykk av å bo i kommunen og i Norge*

gjelder kvalitet på tjenester i forbindelse med all kontakt med Den norske kirke, ligger Hedmark/Oppland helt på topp.

I Kifo-rapporten "*Prest i Den norske kirke*" – om presters arbeidsforhold utgitt i 2009², er en av konklusjonene at

Størst er trivselen med oppgaver og situasjon i Hamar bispedømme.

Sykefraværet i kommunene i Hedmark (4. kvartal 2008 - 3. kvartal 2009) varierer fra 15,9 % i Grue til 5,7 % i Alvdal³. Prestene i Hamar bispedømme hadde i 2009 en fraværsprosent på 4,8 (hvorav en stor del langtidssykemeldinger).

Kirken må tåle sparekniven som alle andre offentlige institusjoner. Med i bildet hører at 5 millioner kroner over Statsbudsjettet 2010 skal brukes til å styrke pilegrimstradisjonen i Norge. 4 av disse millionene tilfaller Hamar, som også får tildelt friske midler til kulturrådgiver fra høsten 2010. Det er verdt å legge merke til at disse friske statlige midlene nå har kommet over Kulturdepartementets budsjett, og forutsetter utstrakt samarbeid med organisasjoner og offentlige institusjoner som er sentrale i de ulike lokalsamfunn.

Slik kan det sies at vi på flere måter har et solid utgangspunkt for videreutvikling av kirken vår.

Fagdage 2009, samlingen for prester og alle kirkelig tilsatte i Hamar bispedømme, ville gjennom sitt tema *Å tjene og la seg betjene* peke på det grunnleggende ved at alle kirkens medarbeidere drar sammen i denne prosessen: Hvordan få til et fellesprosjekt, slik at de kirkelige handlingene og tjenestene møter menneskers behov. Biskop Solveig Fiske la vekt på at:

Å være folkekirke er ei kirke som interesserer seg for og identifiserer seg med menneskene på det stedet en skal være kirke. Kirken må bry seg om hvordan mennesker lever og har det. Livsløpet er derfor et naturlig utgangspunkt for folkekirken, når den skal møte mennesker med evangeliet. Det er ikke et vi og et dem, et innenfor og et utenfor, men Kristus nærværende på dette stedet. Derav følger en frimodighet for at kirkens tro og verdier er relevante også for samfunnet som helhet. Da blir de ulike arbeidsfeltene betydningsfulle og det blir avgjørende med god tverrfaglighet der kirken er opptatt av å bygge et omdømme som handler om kvalitet i sitt møte med og sin omgang med mennesker.

1.2 Strategier og utfordringer

På sitt møte 10. desember 2009 har bispedømmerådet vedtatt en revidert strategi for Hamar bispedømme på basis av en bred prosess i forkant. Vår erfaring er at Hamar bispedømmes strategiplakat har vært viktig i Hamar bispedømmeråds og Hamars biskops arbeid. Plakaten har satt retning for vår virksomhet, dannet grunnlaget for vår rapportering til Kirkedepartementet, og hjulpet menighetene å vurdere sin virksomhet under visitasene.

² KIFO-notat nr. 5/2009: "*Prest i Den norske kirke*" – om presters arbeidsforhold (Stiftelsen Kirkeforskning)

³ Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon:
<http://www.ks.no/tema/Arbeidsgiver/Arbeidsmiljo/UtviklingSykefravar/>

Flere endringer har skjedd i Den norske kirke siden plakaten ble utformet. Kirken har fått:

- En bred opptrapping innen trosopplæring
- Ny plan for diakoni som inkluderer vern om skaperverket
- Gudstjenestereformen
- Ny plan for kirkemusikk
- Kunsten å være kirke – med styrket satsing på kultur
- Satsing på pilegrimsarbeidet
- Demokratireformen

Mange av disse områdene har fått fokus i Kirkemøtets strategidokument, i Stortingets arbeid med kirkens reformer og i Kirkedepartementets tildelingsbrev. Det var nødvendig at strategien til Hamar bispedømme inkluderte disse områdene på en mer eksplisitt måte enn tidligere, slik at den fortsatt kan være et nyttig redskap i bispedømmerådets og biskopens arbeid.

Det har alltid vært en utfordring for et bispedømme å få alle førende mål og strategier til å henge sammen. Vi har lagt vekt på å synliggjøre helheten gjennom å sette opp et strategihierarki ved utarbeidelse av de konkrete handlingsplanene på avdelingsnivå. Samtidig er det avgjørende at vårt bispedømmes egenart får være med på å sette farge på Strategiplakaten og gi tilstrekkelig presisjon i forhold til bispedømmets satsingsområder, slik at den kan vekke gjenkjennelse og inspirere til samhandling. Vi ønsket en kort og oversiktlig plan, og å bevare formatet med fire søyler, som stort sett samsvarer med Den norske kirkes satsingsområder. Se vedlegg 10.

Bispedømmet viderefører begrepet *Veien gjennom livet* som en metode for menighetene å få en helhetlig tilnærming til kirkens miljøengasjement. Dette er et utgangspunkt for å trekke linjer og sammenheng mellom miljø og satsingsområder som diakoni, trosopplæring, misjon, gudstjeneste, kulturarbeid og pilegrimsvandring. Tilbakemeldinger bekrefter betydningen av en helhetlig tilnærming til arbeidet.

Vi har fortsatt praksisen fra 2008 med å disponere visitasprotokoller og -foredrag ut fra bispedømmets strategiplan, da dette oppleves fruktbart og ryddig for alle parter.

II. Kirkelig sektor – bevilgninger til bispedømmeråd og biskop

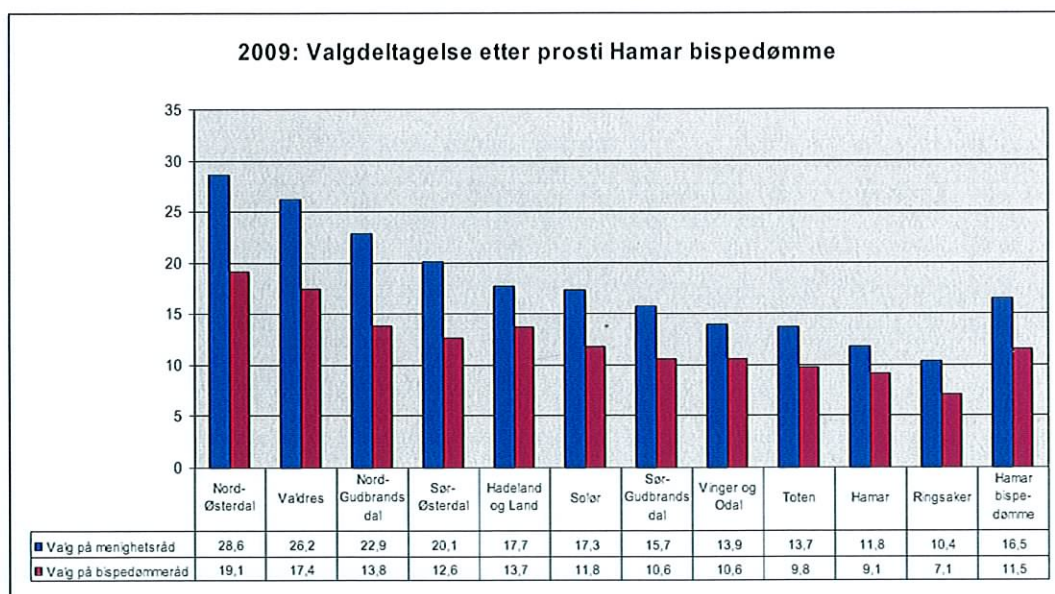
Hovedmål	Den norske kirke skal være en landsdekkende lokalt forankret kirke, som inviterer mennesker i alle aldre og livssituasjoner til tro og fellesskap. Kirken skal bidra til å styrke lokalsamfunn, målbare menneskeverdet og utfordre til solidaritet. Bevilgningene under kapitlet skal understøtte Kirkemøtets mål for Den norske kirke som en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.
----------	---

2.1 Kirkelig demokrati

Resultatmål	Det skal forberedes og gjennomføres en demokratireform i Den norske kirke i samsvar med de forutsetninger som er lagt til grunn i den politiske avtalen 10. april 2008 om forholdet mellom staten og Den norske kirke, jf St.meld. nr. 17 (2007-2008) Staten og Den norske kirke og Innst.S.nr. 287 (2007-2008). Gjennom nye valgordninger m.m. skal kirkens organer få en sterkere demokratisk legitimitet og forankring blant kirkemedlemmene.		
Styringsparametre	Samtidighet med Stortingsvalg Valgdeltakelse		
Resultatindikatorer	Antall stemmesteder kirkelige valg	Antall stemmekretser Stortingsvalg	Stemmesteder/stemme-kretser
Hamar domprosti	27	26	104 %
Ringsaker	10	10	100 %
Vinger/Odal	27	38	71 %
Solør	24	24	100 %
Sør-Østerdal	42	42	100 %
Nord-Østerdal	36	36	100 %
Sør-Gudbrandsdal	29	29	100 %
Nord-Gudbrandsdal	27	27	100 %
Hadeland/Land	30	30	100 %
Toten	23	23	100 %
Valdres	24	24	100 %
Hamar bispedømme	299	309	97 %

Antall stemmesteder og antall stemmekretser ved stortingsvalget er dermed likt i alle prostier bortsett fra to.

Se vedlegg 1 for bispedømmets rapport og vurdering av valget. Her vil vi fokusere på evaluering av valgdeltakelsen.

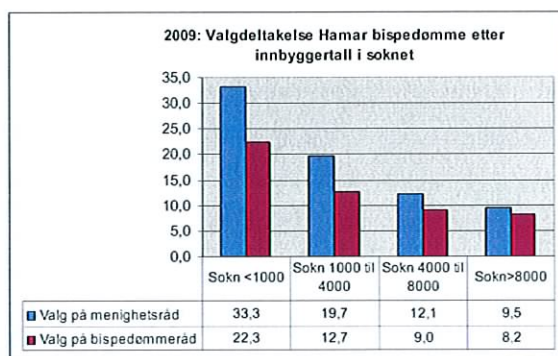
Hamar bispedømme oppnådde 16,5 % valgdeltakelse ved menighetsrådsvalget og 11,5 % ved valget til bispedømmeråd. Alle de leke representantene til bispedømmerådet ble valgt ved direkte valg. Valgdeltakelsen varierer svært mye fra

sokn til sokn. Ved menighetsrådsvalget varierer den fra 67,9 % til 6,9 %, og ved bispedømmerrådsvalget fra 67,9 % til 5,2 %.

Valgdeltagelsen fra aldersgruppen 15-18 år var jevnt over lav. Dette har nok påvirket valgprosenten noe. Viktigste variabel for valgdeltakelse synes å være graden av befolkningstetthet. Sokn med lavest befolkningstetthet har høyest valgdeltakelse. Valgdeltakelsen ordnet etter prosti ved bispedømmerrådsvalget varierer mellom 19,1 og 7,1 %.

Nord-Østerdal, Valdres og Nord-Gudbrandsdal, som har lav befolkningstetthet, har høyest valgdeltakelse, mellom 28,6 % og 22,9 %. Ringsaker, Hamar og Toten, som har høyest befolkningstetthet, har lavest valgdeltakelse, mellom 10,4 % og 13,7 % ved menighetsrådsvalget.

Folketallet er som regel en indikator på befolkningstetthet i soknet. Derfor gis en informativ oversikt om valgresultatet gruppert etter folketall i soknet.

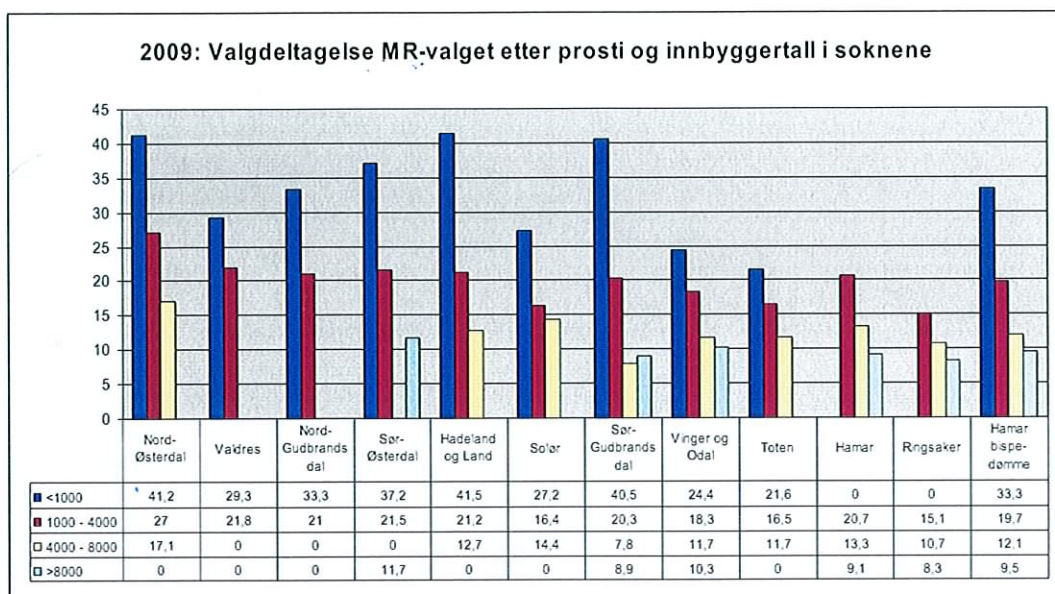

Det er særlig i de mindre soknene at valgdeltakelsen er høy. Sokn med mindre enn 1000 innbyggere har i gjennomsnitt 33,3 % valgdeltakelse (menighetsrådsvalget), mer enn tre ganger så høy valgprosent som i de større soknene. Tabellen viser at forskjellen i valgdeltakelse jevner seg mer ut når soknene har over 4000 innbyggere.

Valgdeltakelsen i soknene med mindre enn 4000 innbyggere er 22,2 %. Det er dobbelt så høyt som i soknene med mer enn 4000 innbyggere, som har 11 % deltakelse (menighetsrådsvalget). Ved bispedømmerrådsvalget er forskjellen noe mindre, 14,4 % mot 8,7 %.

Skulle forholdet mellom valgdeltakelse i små sokn (<4000) og store sokn (>4000) svare omtrent til samme forholdet som ved kommunevalg, kunne en forventet en valgdeltakelse på 18 -19 % i de store soknene når valgdeltakelsen var 22-23 % i de små soknene.

Ved en vurdering av valgresultatet vil det også telle med hvor mange velgere som hører til i de fire ulike grupper av sokn. I Hamar bispedømme fordeler antall stemmeberettigede seg om lag likt på sokn med mer enn 4000 innbyggere (51 %) og på sokn med mindre enn 4000 innbyggere (49 %).

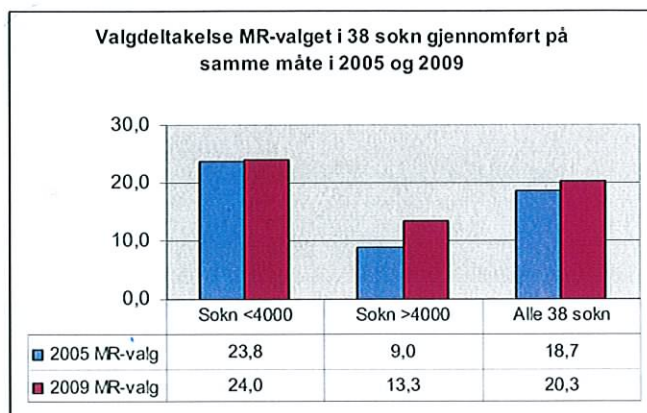
Befolkningstetthet og folketall er selvsagt ikke den eneste variabel som påvirker valgresultatet. Når valgresultatet stilles opp både etter folketall i soknet og etter prosti, viser det store forskjeller mellom prostiene. I tabellen over skulle, dersom folketall var eneste variabel, søylene med lik farge være jevnt høye. Innen gruppen sokn med mindre enn 1000 innbyggere, mørke blå søyler, varierer gjennomsnitt valgdeltakelse mellom prostiene med inntil 20 %. Mellom Valdres og Nord-Østerdal er det en forskjell på 12 % i denne gruppen. Det er påfallende at det er så stor forskjell mellom disse to prostiene som etter folketall og sosial struktur er så like (Valdres og Nord-Østerdal).

Folkekirkenes bredde og styrke i soknet vil gjenspeiles i valgdeltakelse. Der folkekirken dokumenterer bred oppslutning i gudstjenestebesøk, dåpsprosent, konfirmasjonsprosent etc. kan det forventes god valgdeltakelse. Det vil derfor alltid være noe forskjell i valgdeltakelse mellom ellers jevnstore sokn. Men når forskjellene mellom sokn med tilnærmet samme innbyggertall fra prosti til prosti er så store som vist i tabellen, tilsier det at dette også kan ha ordningsmessige og praktiske årsaker, og gå på hvordan valget lokalt er tilrettelagt. Solør, Valdres og Ringsaker har lavere valgdeltakelse enn det en kunne forvente ut fra folketall. Det er ingen grunn til at Ringsaker generelt skal ligge under valgdeltakelsen i Hamar domprosti. Det er påfallende at de tre soknene i Lillehammer har den laveste valgdeltakelse i bispedømmet.

Kirkevalget 2009 og kirkevalget 2005

Ved valget i 2005 gjennomførte 99 av 162 sokn i Hamar bispedømme valget samtidig med Stortingsvalget. Det var medvirkende til at Hamar bispedømme i 2005 hadde en langt høyere valgdeltakelse (9,5 %) enn de andre bispedømmene. Vi kan ikke uten videre sammenlikne resultatet av de to valgene for de 99 soknene. Det faktum at aldersgruppen 15-18 år ikke hadde stemmerett, er nevnt. I 2005 hadde dessuten flere av de 99 soknene valget bare *samtidig* med Stortingsvalget, men uten at valgene var *lokalisert til samme sted*. Det viser seg at en eller annen form for lokalisering til

samme sted som Stortingsvalget har avgjørende betydning for valgdeltakelsen. For å kunne sammenlikne valgresultatene for 2005 og 2009 er det gjort ett utvalg av 38 sokn der valget i store trekk var organisert på samme måte. De 38 soknene representerer ca en femdel (48 556) av de stemmeberettigede i bispedømmet.

Det viser seg at valgdeltakelsen i disse 38 soknene var omtrent uendret fra 2005 til 2009. Den økte med bare 1,6 %. På soknenivå er det svært liten endring i valgdeltakelsen i sokn med mindre enn 4000 innbyggere (+ 0,8 %). Det betyr at økningen i den totale valgdeltakelse på 1,6 % har kommet i sokn med mer enn 4000 innbyggere (+ 4,3 %.)

De små soknene er noe overrepresentert i utvalget. Det taler for en noe høyere verdi for hele bispedømmet enn 1,6 %. Samtidig har de utvalgte soknene med innbyggertall over 4000 en noe høyere valgdeltakelse enn gjennomsnittet for denne gruppen i bispedømmet. Det tilsier en noe lavere verdi. Slik kan det estimeres en virkning for hele bispedømmet på 1,5-2 % økning i valgdeltakelsen fra 2005 til 2009.

Med bakgrunn i disse vurderingene av valgresultatet ser vi i Hamar bispedømme ingen nevneverdig effekt av tiltakene som ble gjennomført for å øke valgdeltakelsen. Bare 1,5-2 % økning i valgdeltakelsen i de sokn som gjennomførte valget samtidig med Stortingsvalget også i 2005, er meget beskjedent. En økning i valgdeltakelsen totalt sett er selvsagt gledelig, selv om den mange steder burde vært større sett i forhold til det fokus valget har fått og de ressurser som har vært lagt ned.

Allerede i 2005 visste vi at valgdeltakelsen i soknene med mindre enn 4000 innbyggere var tilfredsstillende. Det utgjør ca 920 av soknene på landsbasis. Hovedutfordringen var valgdeltakelsen i soknene med mer enn 4000 innbyggere. Det utgjør ca 350 sokn, som igjen utgjør 67 % av de stemmeberettigede. På grunnlag av slike erfaringer kunne både valgeregler og tilrettelegging vært mye mer presist utformet for å møte hovedutfordringen.

2.2 Trosopplæring

De fleste menighetsråd har begynt prosessen med fornyelse av trosopplæringen uavhengig av om de har blitt en del av reformen eller ikke. Også mange menigheter som er gamle prosjektmenigheter, har begynt omstillingsprosessen ved å tenke trosopplæring for flere aldersgrupper med de midlene de nå har til rådighet. Bispedømmerådet anser det meget viktig å støtte disse prosessene.

Resultatmål	Trosopplæringsreformen skal videreføres i samsvar med de retningslinjer og forutsetninger som er lagt til grunn i St.meld. nr. 7(2002-2003) Trusopplæring i ei ny tid, jf. Innst.S.nr. 200 (2002-2003). Målet er et systematisk og sammenhengende tilbud om trosopplæring for alle døpte fram til fylte 18 år. Tilbudet skal være lokalt forankret, tilpasset ulike alderstrinn og tilrettelagt slik at det når ut til bredden av alle døpte.	
Styringsparametre	Utbredelse av trosopplæringsreformen i menighetene	
	Omfanget av trosopplæringstilbudet i menighetene	
	Oppslutningen om trosopplæringstilbudet i menighetene	
Resultatindikatorer		
Prostier	Andel menigheter som er tilført trosopplærings-midler av totalt antall sokn	Gjennomsnittlig deltakerandel (av døpte barn og unge) ved et (representativt) utvalg av tros-opplæringstilbudene i menighetene *)
Hamar domprosti	6 av 8	10%
Ringsaker	0 av 6	0
Vinger/Odal	1 av 10	10%
Solør	6 av 10	44%
Sør-Østerdal	25 av 25	Fra 13% - 100%
Nord-Østerdal	4 av 18	40%
Sør-Gudbrandsdal	2 av 17	50%
Nord-Gudbrandsdal	5 av 17	50%
Hadeland/Land	2 av 14	60%
Toten	15 av 15	
Valdres	1 av 24	10% - 95%

Vi har ingen god oversikt over gjennomsnittlige antall timer trosopplæringstilbud i menigheter som er tilført midler i 2009. Menighetene har hatt en ulik forståelse av hva som inngår i begrepet trosopplæringstilbud. Dermed er ikke tallene sammenlignbare. Noen steder er dåpssamtalen, 4 åringer og konfirmanter tatt med i timeberegningen, andre steder kun aldersgrupper hvor trosopplæringsmidler har gitt utvidelse av trosopplæringsarbeidet i tillegg til "gamle" faste tilbud. Ved innhenting av data i prostiene har vi lagt til grunn at alle tre styringsparameterne kun viser til menigheter med tildeling av trosopplæringsmidler.

Pr. 31.12.2009 er det 67 av våre 164 sokn som har fått midler gjennom trosopplæringsreformen. Av våre elleve prostier, er det ett prosti som ikke har fått tildeling til noen av menighetene i sitt prosti.

I de menighetene som har fått tildelt midler, gis det gjennomsnittlig 44,5 timer trosopplæring for barn og unge i aldersspennet 0-18 år. Når trosopplæringstilbudet er ferdig utbygget i alle menigheter, er det forventet at alle barn og unge skal få 315 timer trosopplæring. Her er det en lang vei å gå.

Gjennomsnittlig deltakerandel på et utvalg av trosopplæringstilbudene i utvalgte menigheter er ca. 40 % i forhold til målgruppen, noe som må vurderes som relativt bra.

Når det gjelder antall deltakende barn i de trosopplæringstilbud som gis, er det dåpssamtalen, konfirmasjonen og 4-årsbok-utdelingen som fortsatt står sterkest. Av nye tiltak har LysVåken-konseptet for 11-åringer høyest deltakelse. I Snertingdal (Seegaard kirke) var det nær 100 % deltakelse (en som ikke kom), i Gjøvik og Åmot var det nær 50 %.

Selv om det er stor usikkerhet i tallmaterialet, vil vi trekke frem følgende:

- ♦ Menighetene tilbyr svært ulikt antall trosopplæringstimer, avhengig av hvilke alderskull trosopplæringsreformen omfatter. Dette varierer stort, fra ett-to årskull til fullskalatilbud. Der det gis fullskalatilbud, gis det færre timer trosopplæring per menighet.
- ♦ Deltakerandelen av barn og unge i menighetene som tilbyr trosopplæringen, synes gjennomgående å være høyere i mindre menigheter med få barn i kullene (ofte mellom 60-100 %) enn i større menigheter i tettsteder/byer med mange barn/unge i årskullene (ofte mellom 10-40 %).

Prostitildeling 2009

Toten var det andre prostiet i Hamar bispedømme hvor alle menighetene fikk tildeling gjennom trosopplæringsreformen. På bispedømmenivå så vi det som vår oppgave å formidle ulike modeller for organisering. Menighetene i Toten prosti kom raskt fram til at de ville organisere trosopplæringsarbeidet ut fra tre enheter som sammenfaller med fellesrådsområdene; Østre Toten, Vestre Toten og Gjøvik.

Et prostistyre var ikke aktuelt i Toten. I forsøk '08 i Sør-Østerdal, fungerer et prostistyre godt. I Toten var de tydelige allerede under oppstartssamlingen at hver enhet ville ha sitt trosopplæringsutvalg for den enkelte enhet, ved siden av å ha et mer operativt trosopplæringsutvalg i den enkelte menighet.

Vi fikk tilbakemeldinger på at mange menighetsråd opplevde det utfordrende å starte denne prosessen midt i gjennomføringen av Kirkevalget. Oppslutningen om oppstartskurs og innføringskurs var likevel god.

Alle stillinger i enhetene er nå besatt, men det var en utfordring å få godt kvalifiserte søkere til stillingene.

Vi har erfart at det er viktig

- ♦ med en gang å avklare roller og forventninger for å få godt samarbeid og kommunikasjon med prost og kirkeverger
- ♦ å være i dialog med *alle* ansatte som har et ansvar inn mot kirkelig undervisning
- ♦ at bispedømmekontoret opptre tillitsvekkende ved å la alle forslag til modeller for organisering av arbeidet være gjenstand for samtale
- ♦ å være ryddige på tall og penger – sett i forhold til kriteriebrevet
- ♦ å støtte opp om tverrfaglig tilnærming til trosopplæring.

Vi kan oppsummere erfaringene slik, at det viktigste ikke er at prosessene går fort, men at alle involverte i menighetene blir fortrolige med konklusjonene og vedtakene.

Gjennom 2009 arrangerte vi 3 fagdager for alle innen kirkelig undervisning om trosopplæringsplanen *Vi deler*, om skjæringspunktet trosopplæring – diakoni og fokus på hva diakonien bringer inn i trosopplæringen og omvendt, samt om planarbeid i trosopplæringen.

Dåpsopplæringsprisen til menighetene i Elverum

På trosopplæringskonferansen i oktober ble menighetene i Elverum tildelt årets Dåpsopplæringspris av IKO-Kirkelig pedagogisk senter. Juryen sa:

Elverumsmenighetene, har utviklet et pedagogisk opplegg: "Sammen i kirka". Oppleggets hovedidé er at barna i de enkelte tiltakene aktivt forbereder og planlegger gudstjenester. Alderstilpassede aktiviteter knyttes til kirkehuset, gudstjenesten, høytidene, kirkeåret og den lokale kulturen. Dette er et enkelt og alminnelig breddetiltak som bygger på tilhørighet og trygghet. Opplegget fordrer samarbeid mellom frivillige og ansatte, er ikke personavhengig, og svært overførbart til andre menigheter.

Glade representanter for Elverumsmenighetene mottar dåpsopplæringsprisen. Foto: Hamar bispedømme

Menighetene i Elverum har jobbet planmessig og systematisk med en fornyet trosopplæring siden starten i 2006. I 2008 kom hele Sør-Østerdal prosti med i trosopplæringsreformen. Det pedagogiske opplegget "Sammen i kirka" er en bærende ide for alle menighetene i prostiet, og tilpasses den enkelte lokalmenighet. Deres planarbeid i trosopplæringen er etterspurt av menigheter i bispedømmet, og menigheter i Borg og Oslo bispedømmer har besøkt Elverumsmenighetene i etterkant av dåpsopplæringsprisen.

Da trosopplæringsprosjektet *Kunsten å være kirke - også for små barn* ble avsluttet i 2008, hadde prosjektet utviklet forutsetninger og begrunnelse for utforming av gudstjenesteliturcier i kirkerommet der små barn kan delta på egne premisser. I mange av våre menigheter etterspørres hvordan jobbe med trosopplæring for de minste utenom babysang og småbarnsang. Nevnte prosjekt utfordret oss til å se også 0-3 åringene som en del av menighetens fellesskap, og at de har sin naturlige plass i gudstjenesten.

Dåp

Når det gjelder dåp som resultatindikator, viser vi til utredningen i årsrapporten for 2008 (side 4 og 5), hvor vi gjorde rede for at vi mangler de mest grunnleggende data. Uten dåpsprosenten på soknenivå, dvs. hvor stor prosent som blir døpt av de som er født det året, kan dåpsprosenten bare etableres på nasjonalt nivå. I dag vet vi at dåpsprosenten er synkende på nasjonalt nivå, men ikke hvordan det arter seg i det enkelte sogn eller bispedømme. Det vil være av avgjørende betydning for kirkens strategiarbeid at vi kan kjenne dåpsprosenten på soknenivå.

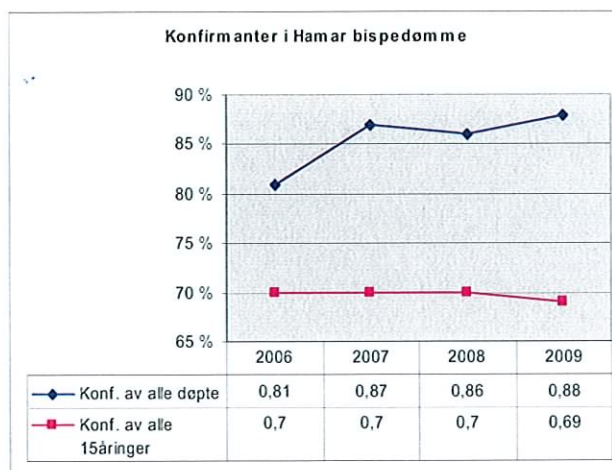
I 2009 ble det utført 3275 dåp i Hamar bispedømme. Vi vet ikke om alle disse døyte bor i Hamar bispedømme. Vi vet heller ikke hvor mange av dem som ble født og bor i Hamar bispedømme, men ble døpt i andre bispedømmer i 2009. Tallet kan derfor ikke fortelle noe om dåpsprosenten.

Konfirmanter

Konfirmantsatsingen i bispedømmet fortsetter å styrke seg i 2009.

Konfirmasjonsprosenten har hatt en stigende kurve de siste fire årene sammenlignet med dem som ble døpt 15 år tidligere. Sammenlignet med antall 15-åringer totalt er konfirmasjonsprosenten stabil på rundt 70 %. I 1991 ble 4303 barn døpt, tallet på konfirmerte i 2006 var 3492:

81 % av de døpte ble konfirmert. I 1994 ble 3866 døpt, tallet på konfirmerte i 2009 var 3412: 88 % av de døpte ble konfirmert.

Ungdomskonsulent / Ungdomsråd

Ungdomsrådet hadde i 2009 en spesiell oppmerksomhet rettet mot klimautfordringene, og deltok blant annet på Klimaseilas (se nedenfor). Et annet fokus var kirkevalget. Ungdomsrådet fikk laget en valgvideo som fremhevet at unge fra 15 år kan stemme ved kirkevalget. Videoen ble vist i skoler i Hedmark og Oppland. I februar 2009 ble det avholdt Ungdomsting i forbindelse med KFUK/M vinterfestival for Hedmark og Oppland. Ungdomsrådet valgte da å utvide rådet, ut fra et ønske om å engasjere flere unge i bispedømmet. Medlemmene representerer 11 ulike menigheter i bispedømmet. En ungdomskonsulent i 30 % stilling følger opp Ungdomsrådet og dets arbeid.

Klimaseilasen til

København i forbindelse med FN's klimatoppmøte i desember, var en stor opplevelse for de om lag 2000 som deltok. Seilasen hadde relativt stor tilslutning fra Hamar bispedømme, ca 50 deltakere - biskop, internasjonalt utvalg, ungdomsrådet, Changemakere og annen ungdom, ansatte på bispedømmekontoret, diakoner, prester m.fl.

Hele ungdomsrådet deltok på Klimaseilasen. Foto: Ådne Wesnes

Gjennom foredrag, seminarer, debatter og kulturelle innslag rett før avgang og på båten, og med gudstjeneste og overlevering av Climate Justice-aksjonen i København, fikk deltakerne et stort faglig utbytte og inspirasjon til videreføring av arbeidet lokalt.

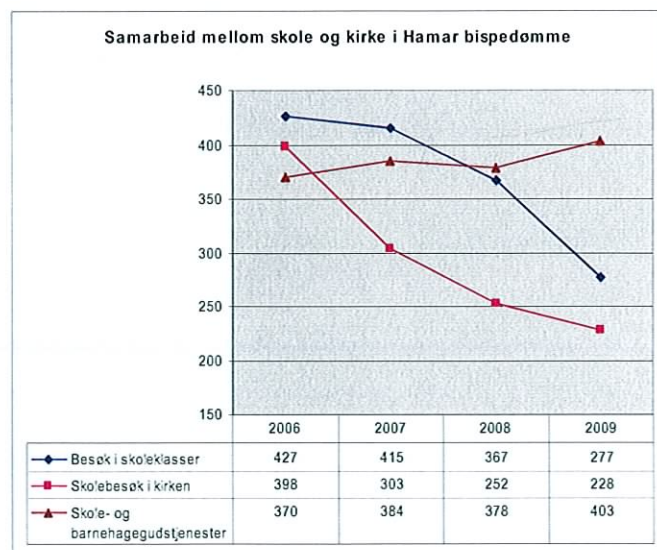
Det er viktig at kirka engasjerer seg i klimasaken for å vise at vi bryr oss om hvilken fremtid etterkommerne våre får, og at vi vil ta vare på skaperverket og prøve å begrense skadene som allerede har skjedd (sitat fra Ungdomsrådet).

En lokal Changemakergruppe har laget film fra Klimaseilasen, som de reiser rundt og presenterer.

Skole/kirkesamarbeid

Det er samarbeid mellom skole og kirke ved 263 av bispedømmets 296 barne- og ungdomsskoler, og det foreligger 59 skriftlige avtaler. Samarbeidet står derfor meget sterkt de fleste steder i bispedømmet.

Skole/kirke samarbeid i Hamar bispedømme 2009												
	Hamar	Ringsaker	Vinger og Odal	Solør	Sør-Østerdal	Nord-Østerdal	Nord-Gudbrandsdal	Sør-Gudbrandsdal	Toten	Hadeland og Land	Valdres	Sum
Skriftlig avtale mellom skole og kirke	5	0	11	0	7	12	5	1	12	2	4	59
Samarbeid etter tradisjon	25	23	15	13	18	10	25	23	16	22	14	204
Antall skoler totalt	34	23	26	13	28	22	30	32	35	24	29	296
Skoler uten samarbeid	4	0	0	0	3	0	0	8	7	0	11	33
Gudstjenester for skolebarn	26	22	25	13	26	10	23	28	31	40	23	267
Besøk i kirken utenom gudstjeneste	27	12	18	9	42	9	24	10	37	29	11	228
Besøk av prest, kateket...	32	16	22	13	21	9	37	5	40	71	11	277

Antall skoleklasser på besøk i kirken utenom gudstjenester falt med 9,5 %, fra 252 i 2008 til 228 i 2009. Sammenlignet med 398 skoleklasser på besøk i 2006 er dette et fall på 43 %. Kirkens ansatte utførte 277 skolebesøk i 2009. Dette er en reduksjon på 25 % fra 369 skolebesøk i 2008, og en reduksjon på 35 % fra 427 skolebesøk i 2006. Samtlige prosti hadde færre skolebesøk sammenlignet med 2006.

Mens antall skole og kirkebesøk har gått kraftig ned de siste årene, har nå trenden snudd i forhold til skole- og barnehagegudstjenester. Disse økte med 7 %, fra 378 gudstjenester i 2008 til 403 i 2009. Det er også en økning sammenlignet med 384 gudstjenester i 2007.

Det har de siste to årene vært uro og usikkerhet i forhold til hva som er mulig av samarbeid mellom skole og kirke etter dommen i Strasbourg, innføring av RLE-faget og ny Opplæringslov. Ved enkelte skoler har ønsket om å ikke gjøre noe galt, ført til at tidligere samarbeid med kirken har blitt avsluttet eller endret.

I bispedømmets årsrapport for 2008, side 14, beskrives utfordringer i skole/kirkesamarbeidet. Dette fokuset ble fulgt opp under prostemøtet tidlig i 2009, der førsteamanuensis Sidsel Lied fra Høgskolen i Hedmark innledet. Prostene har siden satt i gang prosesser i prostiene med å få på plass skriftlige lokale samarbeidsavtaler mellom skole og kirke. Dette blir fulgt opp med møte med skolene under hver av biskopens visitaser. Prosten i Sør-Østerdal sier noe om innholdet i avtalene:

De skriftlige avtalene er avtale om temasamarbeid på de enkelte årstrinn. Kirka tilbyr skolen sin kompetanse og sine kirker, kunst og kirkegårder for opplegg for å oppfylle skolens fagplaner. Tema: kirkehusets arkitektur og historie, hva er symboler og ritualer, hellige gjenstander og handlinger, hva er gudstjeneste, lokal kirkehistorie, dåp, død, gravferd. I tillegg til dette avtale om skolegudstjenester.

Skole/kirkekonferansen i oktober for prester, kateketer, lærere og skoleledere hadde som mål å bidra til klarhet rundt hva som er mulig av samarbeid, innen områder som kirkebesøk, skolegudstjenester og den kulturelle skolesekken. 115 deltok på konferansen, deriblant Fylkesmannen i Oppland.

Satsingen på å styrke samarbeidet gir resultat. Men det er grunn til å undersøke nærmere hva som er årsaken til færre skole- og kirkebesøk. Dette kan være et etterslep av den usikkerhet som har preget relasjonen mellom skole og kirke de siste to årene. Mens effekten av seminaret i oktober har slått inn allerede på julegudstjenestene, kreves det lengre prosesser for å få på plass planer for skole- og kirkebesøk. I den grad usikkerhet har ført til at kirken har blitt mer tilbakeholden, er det grunn til å rette fokus på dette.

Flere proster bekrefter at det nå er enklere å samarbeide med skolene rundt skolegudstjenester:

Det har skjedd en klimaendring i forhold til skolegudstjenester. Sakte men sikkert åpner det seg en større velvilje for kirkebesøk/skolegudstjenester. (Vinger og Odal)

Se vedlegg 3 for risikohåndtering i 2009 med hensyn til målet *Styrke samarbeidet mellom skole og kirke*.

Studentpresttjenesten

Studentpresttjenesten i Hedmark har stått ubemannet siden vårsemesteret 2009 grunnet morspermisjon. En delt stilling med 40 % som prostiprest og 60 % som studentprest har vist seg å være krevende. Studentpresttjenesten fordrer mye oppsøkende virksomhet og langsiktig arbeid. Dette understrekes av studentpresten i Oppland når hun skriver i sin årsrapport:

...det er forholdsvis stort gjennomtrekk av studenter. Jeg er derfor avhengig av en kontinuerlig nettverksbygging og informasjonsspredning.

Studentpresttjenesten i Oppland har vært en stabil og integrert del av høyskolene over tid. Det er i tillegg en 100 % stilling. Dette bærer nå tydelige frukter. Studentpresten har hatt 128 enkeltsamtaler med studenter, og bidrar til mange velferdstiltak for studentene, i nært samarbeid med høyskoleledelse og studentsamskipnad.

2.3 Gudstjenesteliv

Resultatmål	Kirkens gudstjenesteliv skal fornyes etter de mål som Kirkemøtet og Kirkerådet fastsetter. Gudstjenestereformen skal bl.a. gi større rom for fleksibilitet og valgfrihet i menighetene, mer involvering fra flere deltakere og sterkere stedlig forankring av gudstjenestelivet.					
Styringsparametre	Gudstjenesteoppslutning					
Gj.snittlig antall deltakere:	Søn- og helligdgr		Utenom søn- og helligdgr		Antall til nattverd pr. nattverdgdustj.	
	2004-08	2009	2004-08	2009	2004-08	2009
Hamar Domprosti	95	84	57	46	31	28
Vinger og Odal Prosti	81	81	89	120	22	21
Solør Prosti	81	68	78	86	19	21
Sør-Østerdal Prosti	81	80	89	95	23	24
Nord-Østerdal Prosti	70	64	85	105	26	19
Nord-Gudbrandsdal Prosti	61	61	57	65	15	17
Sør-Gudbrandsdal Prosti	89	86	47	45	26	29
Toten Prosti	86	80	95	77	36	34
Hadeland og Land Prosti	84	84	73	73	24	23
Valdres Prosti	66	63	58	49	21	20
Ringsaker Prosti	95	95	112	83	30	30
Hamar Bispedømme totalt	81	77	68	66	26	25

Tallene fra 2004-2008 hentet fra NSDs Kirkedatabase⁴. Tallene fra 2009 fra prostenes årsrapporter.

Tellingen av gudstjenester er ført i to kategorier. Det skapte en del forvirring i tellingen da kategoriene endret benevnelse fra 2005. Derfor får man det mest riktige bilde av utviklingen over tid, når man ser kategoriene under ett, slik som her:

Gjennomsnittlig deltakerantall alle gudstjenester i Hamar bispedømme

2004	2005	2006	2007	2008	2004-08 gjennomsnitt	2009
80	80	77	78	77	78	75

Gjennomsnittlig deltakerantall på søn- og helligdager har vært synkende, og den trenden fortsetter, 2004-08: 81 og 2009: 77.

Ved gudstjenester utenom søn- og helligdager har i flere år deltakelsen vært økende, tallet for 2009 peker i negativ retning.

Som beskrevet under punkt 1.1 *Tilstandsvurdering*, bærer gudstjenestebesøket i Hamar bispedømme preg av en folkekirkelig deltakelsesfrekvens. Handlinger som dåp og konfirmasjon trekker flere gudstjenestedeltakere enn før. Menigheter med høye

⁴ Norsk Samfunnsvitenskaplig datatjeneste: <http://www.nsd.uib.no/data/kirke/>

fødselstall har høyere deltakelse, enn menigheter med lite dåp. Det er en klar tendens til at flere er innom kirkene i løpet av året, men færre går regelmessig. Denne trenden forsterkes nå i flere menigheter. Nesten alle prostene kommenterer dette, som sitert under punkt 1.1.

Likevel har ikke gudstjenestedeltakelsen totalt en drastisk tilbakegang.

En folkekirkestrategi med fokus på tilhørighet og stedeengjøring viser seg å ha en positiv innvirkning på gudstjenestedeltakelsen, men dette er en strategi som krever stor grad av planlegging og samarbeid mellom de kirkelige ansatte, frivillige, og god forankring lokalt.

Spesielle gudstjenester har mye større appell, og man arbeider bevisst med å integrere trosopplæringstiltak i gudstjenestesammenheng. Det er positivt og samtidig utfordrende og arbeidskrevende å involvere frivillige. Det gjelder både kirkelige handlinger og gudstjenester. Folk opplever det berikende, og aktiv deltakelse gir sterkere engasjement og tilhørighet. (Ringsaker)

Liturgireform

Bispedømmets *Arbeidsgruppe til liturgireform* avsluttet sitt arbeid til høringsfristens utløp 15. september 2009. Gruppen bestod av 25 prester fra alle prostiene i bispedømmet. Det var lagt vekt på at gruppa skulle være representativt sammensatt både teologisk og geografisk. Gruppen ble ledet av prosten i Sør-Østerdal, som var frikjøpt 50 % for dette arbeidet. Arbeidet startet høsten 2007. Det ble totalt holdt 12 heldagsmøter, 2 to-dagers seminarer og 1 en-dags seminar. Til sammen brukte bispedømmet ca 700 dagsverk på dette prosjektet over vel 2 år.

Arbeidsgruppen avholdt også et seminar med tema *Ny dåpsliturgi*. Alle bispedømmer unntatt Borg og Nord-Hålogaland var representert. Målet var å belyse reformbehovene i dåpsliturgien, og bidra til en best mulig felles forståelse av og oppslutning om grunntrekkene i det framlagte forslaget til ny dåpsliturgi.

Arbeidsgruppas drøftinger ble oppsummert i kortfattede sammendrag til hver av reformens hoveddeler: dåp, nattverd, høgmessens åpning, teksttrekkene. Sammendragene dannet grunnlag for bispedømmets høringsuttalelser og er i sin helhet lagt ved høringen. Det er positivt å legge merke til at arbeidsgruppen i stor grad var samlet og enig om de viktigste vurderinger og innspill, sammensatt som den var av teologisk og kirkelig spennvidde.

Bispedømmet har med denne arbeidsformen investert mye i arbeidet med liturgireformen. Alle prostier har fått skolert prester som kjenner reformarbeidet og utfordringene som knytter seg til det. Det har totalt vært utført gudstjenesteforsøk i 66 av bispedømmets 156 menigheter, og i alle prostier. Ingen av de menighetene som har gjort forsøk med ny liturgi, har hatt ønske om å gå tilbake til gammel, og de fortsetter nå sine forsøk frem til saken blir avgjort i Kirkemøtet. Bispedømmets engasjement i liturgireformen er uttrykk for et sterkt ønske om å bidra til en reform som best mulig kan møte de endringer vi nå ser i gudstjenestelivet, og som kan styrke kirkens muligheter som folkekirke.

Kirkemusikk

I forbindelse med gudstjenestereformen har Hamar bispedømme i 2009 styrket dialogen med kirkemusikerne som faggruppe. Arbeidsgruppe til liturgireform arrangerte i samarbeid med fellestrådene en fagdag for alle organistene i bispedømmet, med det formål å skape positiv interesse og medvirkning rundt arbeidet med ny salmebok. I det videre arbeidet med høringen, ble også kirkemusikere og prester fra høringsmenigheter rådført. At det samlede forslaget til ny liturgisk musikk forelå så seint i høringsprosessen, har provosert våre høringsmenigheter.

Arbeidet med gudstjenestereformen har synliggjort ytterligere behovet for en kirkemusikalsk rådgiver på bispedømmenivå. Dette vil være avgjørende for en innføring av ny ordning for søndagens hovedgudstjeneste i menighetene. Det er svært bekymringsfullt å høre om den dårlige rekrutteringen til organistutdannelsen. Her trengs et systematisk arbeid på alle nivå i kirken. Organistene er kirkemusikere og kulturarbeidere, med oppgaver som er av stor betydning både for gudstjenesteliv, trosopplæring og for samarbeidet med lokalt musikk og kulturliv.

Pilegrimsarbeid

2009 har vært det 12. år med pilegrimsprofil og egen pilegrimsprest i bispedømmet. Ut fra registrering og estimat regner vi med at ca 5000 har vært med på ulike vandringar rundt i skole/kirke-, trosopplærings- og konfirmantsammenheng, ved utegudstjenester, setermesser og andre korte og lengre vandringar.

Kirkestatsråden inviterte sentrale aktører i pilegrimssatsingen i bispedømmet til vandring til Santiago de Compostela i juli. Foto: Privat

Mye engasjement ble synlig i hele bispedømmet gjennom høringen av utredningen *På livets vei. Pilegrimsmotivet – et nasjonalt utviklingsprosjekt*. Tildelingen i statsbudsjettet 2010 med opprettelse av 4 nye regionale pilegrimskontor på Gran, Sør-Fron, Dovre og Hamar, har skapt forventninger om at pilegrimsarbeid lokalt kan få en ny giv. Vi ser med spenning fram til mandat og rammer rundt tildelingen.

Om en skal lykkes med satsing og videreutvikling av pilegrimsarbeidet, må det forankres lokalt. Her kan kirke, religion og livssyn, naturvern og kulturminneforvaltning, folkeminne og lokalhistorie, turisme og reiseliv med mer oppleves integrert i hverandre og hver for seg på en helt unik måte, og som det ikke finnes paralleller til i vårt samfunn.

Fjellprest

Samarbeidet mellom kirke og næringsliv om fjellpreststillingen i Valdres ble videreført i 2009. Vi erfarer at det er en økende etterspørsel etter kirkelig betjening i turistnæringen og blant hytte- og fjellfolk.

I Nord-Gudbrandsdal ble det i 2009 tilsatt prostiprest/fjellprest med tiltredelse i 2010. I tillegg til kirkelig betjening for hyttefolk og andre som tilbringer fritiden sin i prostiet, vil vi fortsette arbeidet med å samle menighetene på nye måter; på fjellet, ved setermesser og andre utegudstjenester. Det blir en utfordring å tenke fjellprest og pilegrimsarbeidet sammen, uten at hovedfokuset på de forskjellige prosjektene blir skadelidende. På samme måte ønsker man å komme i gang med fjellprest i Trysil. Se side 15 og 16 i fjorårets årsrapport.

2.4 Lokalt forsøks- og utviklingsarbeid

Resultatmål	Det skal legges til rette for lokalt forsøks- og utviklingsarbeid, bl.a. gjennom økt samarbeid på tvers av menighets- og kommunegrenser, slik at kirkens organisering og forvaltning er funksjonell, kostnadseffektiv og brukerorientert. Tilsvarende mål gjelder for Kirkerådets og bispedømmerådernes egen organisasjon og forvaltning.
Styringsparametre	Omfanget av forsøksvirksomheten/etablerte samarbeidsordninger Effekten av forsøk/samarbeid på tvers av fellesrådsgrenser

Hamar bispedømme har for tiden ingen omfattende prosjekter, men vi velger å beskrive status som ble etterspurt i prostenes årsrapporter, fordi det gir et bilde av realistiske prosesser.

I Nord-Østerdal prosti er samarbeidsprosjektet mellom 4 av prostiets fellesrådsområder i positiv utvikling. Samarbeidsavtalen mellom fellesrådene er underskrevet. Fellesrådene har fordelt styringsoppgavene mellom kirkevergene. I denne fasen av prosjektet fører prosjektet til merarbeid for kirkevergene. Løsninger søkes ved å fordele oppgaver til andre i kirkevergens stab. Prosten i Nord-Østerdal rapporterer at det arbeides godt tverrfaglig med felles kurs for ansatte.

Noen fellesråd samarbeider om ansatte som arbeider i flere fellesråd. Dovre og Lesja deler en 100 % diakonstilling. Dette viser seg å være nyttige erfaringer å bygge på nå som prostiet har fått tilført nye midler til trosopplæring.

Domprostiet rapporterer om betydningen av samarbeid på tvers av soknene innen fellesråd knyttet til sekretariat – felles administrativ betjening av soknekontorene, felles konfirmasjonsleir og felles diakoniutvalg. Det samme er tilfelle for Gjøvik og mange andre fellesråd. Dette har ført til at alle menighets- og prestekontorene er telefonbetjent alle virkedager slik at saksbehandling og betjening av publikum har blitt bedre.

Fra Solør rapporterer prosten at med få fellesrådsansatte er arbeidet i menighetene ganske sårbart. Derfor er det i praksis samarbeid slik at det utveksles tjenester mellom de forskjellige fellesråd ved ferieavvikling og viselser om sommeren. Fellesrådene i Lunner og Gran samarbeider om diakoni og kirkegårdsdrift.

Mange samarbeider om trosopplæring. I Vinger og Odal arbeides det med fellestiltak i konfirmasjonsarbeidet. Fellesrådene i Lom og Skjåk samarbeider om trosopplæring.

Det samme gjør de tre fellesrådene i Domprostiet. De fem fellesrådene i Sør-Østerdal har opprettet en styringsgruppe for trosopplæringsarbeidet i prostiet. I tillegg kommer de 40 menighetene fra ulike deler av bispedømmet som samarbeider om konfirmantleir i Kragerø. Felles for disse er at de rapporterer tilbake at de sammen er i stand til å oppnå resultat som de ikke ville vært i stand til å oppnå alene.

Andre signaliserer om prosesser som er i ferd med å starte. Både i Nord-Gudbrandsdal og Sør-Gudbrandsdal oppgis trosopplæring som et utgangspunkt for samarbeid.

2A Omsorg og solidaritet

Tallet på **diakonstillinger** holder seg relativt konstant - 19 stillinger hvorav 15 med statlig refusjon. En ny stilling i kombinasjon med trosopplæring er opprettet i Stor-Elvdal. Vi oppfordrer til kreativitet når det gjelder å få til levedyktige stillinger, spesielt aktuelt i ikke-tettbygde strøk.

Bispevisitas i Hamar i desember viser et eksempel på hvilke muligheter som foreligger med friske midler til nye diakonstillinger: Pleie- og omsorgssjefen lovte midler til en ½ diakonstilling for diakonal/ sjelesørgerisk betjening av institusjonene i kommunen hvis bispedømmerådet kunne skaffe resterende midler. Samhandlingsreformen legger et godt grunnlag for en slik tenkning.

I Elverum har diakonstillingen hovedvekt på å utvikle en besøkstjeneste.

*Diakonien har en koordinerende effekt som genererer nye tiltak (...)
Besøkstjenesten har hatt en meget god utvikling. Det ble gjennomført 3558 timelange kvalitetsbesøk i 2009. Tall fra de tre siste årene: 1064 besøk i 2007, 2880 besøk i 2008, og 3558 besøk i 2009. Besøkene utføres av 56 frivillige, av diakonen og i et samarbeid med helse- og sosialfag ved videregående skole og ved folkehøgskolen som bruker besøkstjenesten som praksis for sine elever. (Sør-Østerdal)*

Plan for diakoni i Den norske kirke gir en ny tenkning om diakonien med fokus på omsorg både for mennesker og natur. Så langt har vel halvparten (79) av alle menighetene en egen diakoniplan. Det tar tid å innarbeide nye rammeplaner i menighetene slik at det får nedslag i lokale planer. Mange menigheter valgte dessuten å utsette arbeidet med ny diakoniplan til de nye menighetsrådene og diakoniuvalgene kom i funksjon. Bispedømmerådet tok konsekvensene av dette, og vedtok en ny kursrunde i prostiene for oppnevnte råd og utvalg etter årsskiftet 2009/2010.

Den store breddetenkningen i planen kan virke uoverkommelig for de mange menigheter som må basere sitt diakonale arbeid på frivillighet.

Det er svært utfordrende å skulle utrette noe på alle områder sammen med ulike grupper av mennesker i forskjellig alder og med svært forskjellige interesser og behov, men ikke minst i bygdesamfunn kan forskjellige foreninger være med å ivareta kirkens ansvar. Det må ikke alltid være kirken selv som driver omsorgsarbeidet. (Ringsaker)

Integrering av flyktninger og innvandrere er en diakonal oppgave som flere menigheter har tatt tak i. 30 menigheter har ett eller flere tiltak som viser stort

mangfold og kreativitet: hjemmebesøk, førjulsfest/badstufest, juleverksted/julefeiring, gudstjenestedeltakelse, flerkulturell sommerfest, regelmessige innvandrer- og kulturtreff, trim- og svømmegruppe for muslimske kvinner og barn, internasjonal kafè m.m. Menigheter som har asylmottak engasjerer seg på ulike måter for å vise omsorg for asylantene, bl.a. med gudstjenester på mottakene, kirkeskyss til gudstjenester, bønnetid i kirka, individuelle samtaler, babysang, integreringsarbeide i samarbeid med Røde Kors og kommune.

Grønn menighet er lansert som ett av flere tiltak for å få menighetene til å bli seg bevisst sitt miljøengasjement. 16 menigheter har gjort vedtak om å bli Grønn menighet. Dette vil bli intensivert som del av "bærekraftreformen" i diakonikursene på nyåret. Ambisjonene er å få minst 40 menigheter som Grønn menighet i løpet av 2010.

Feiring av **Skaperverkets dag** skjer i 63 menigheter, det vil si i 40 % av menighetene. Tallet gjenspeiler likevel ikke totaliteten av gudstjenester med samme tenkning når vi tar i betraktning alle friluft- og setermessene som holdes.

Internasjonal diakoni står fortsatt sterkt i bispedømmet i form av Kirkens Nødhjelps fasteaksjon. Bøsseinnsamling (i 79 % av menighetene) og offergaver (i 6 % av menighetene) utgjør 85 %. Det betyr at 138 av 163 menigheter gjennomførte aksjonen i 2009.

2B Kirken i lokalsamfunnet

Visitaser

Mal for visitasarbeid for Hamar biskops visitaser ble lettere revidert i 2009, i påvente av nytt visitasreglement. Nå er den mer tilpasset dagens kirkevirkelighet, med nye tjenesteordninger og større vekt på strategisk og planmessig arbeid med kirkens satsningsområder i menighetene.

Hamar biskop har i 2009 gjennomført visitas i følgende fellesrådsområder: Åmot, Søndre Land, Våler, Skjåk, Vestre Toten og Hamar. Erfaringen med å la visitasen omfatte en hel kommune er god, fordi den kirkelige stab i stor grad arbeider på tvers av soknegrensene. Det er nyttig å se de sokn som forholder seg til samme kommune og fellesråd under ett. Samtidig må soknene bevares som grunnenhet for visitasen.

De store kommunene er det mer krevende å få oversikt over, og visitasen ble derfor noe forlenget ut over fem dager i Hamar og i Vestre Toten. Erfaringen med dette var, at visitasprogrammet ble for krevende for alle parter, og biskopens mulighet til å sette seg inn i de lokale forhold ble begrenset. For kommende år vil det være hensiktsmessig å dele de største kommunene i to, og foreta to påfølgende visitaser.

Det er utarbeidet langtidsplan for visitaser fram til 2016. Den viser at det, med hensyn til biskopens øvrige oppgaver, vil være svært vanskelig å gjennomføre visitas i Hamar bispedømme oftere enn hvert 8 år, det vil si seks visitaser i året.

Restene av Våler kirke. Foto: Anna Helene Torkildsby

Bispevisitas er et av biskopens viktigste styringsredskaper. Hun opplever at visitasen gir en anledning for lokalkirken til å ta et verdifullt blick på seg selv og sin betydning i soknene. Våler kirke brant ned til grunnen natt til 29. mai. Visitas ble gjennomført som planlagd 3.-7. juni. Biskopen opplevde sterkt sorgen i lokalsamfunnet, over å ha mistet det mest verdifulle og viktige rommet i bygda.

Sjelesorgsamtaler

For første gang etterspurte vi i prostenes årsrapporter tall på hvor mange sjelesorgsamtaler og/eller hjemmebesøk prestene har, som ikke er kasualforberedende (ikke er knyttet til kirkelige handlinger). Tallet er relevant som en indikator på prestenes kontakt med og tilstedeværelse i lokalsamfunnet. Vi ser av det meget sprikende tallmaterialet at vi må gå en runde til med kvalitetssikring før vi i neste årsrapport kan tallfeste denne type aktiviteter.

Sør-samisk kultur

Den sør-samiske kulturen er en vesentlig del av lokalsamfunnet i Elgå, som teller ca 100 innbyggere. Av de 8 gudstjenestene i soknet hvert år, har 3 både samisk og norsk språk i salmer, tekster og liturgiske ledd. Det er også benyttet nyskapt liturgisk og musikalsk materiale fra samisk miljø. Elgå oppvekstsenter, som er både barnehage og barneskole, har både samisk og norsk som bruks- og opplæringspråk for alle barna. Soknepresten samarbeider med oppvekstsenteret om 2 gudstjenester hvert år, høsttakkefest og lysmesse. Samiske tradisjoner med et likevektsforhold til naturen har vært med på å bygge sterke og aktive holdninger til natur og miljø i Elgå, og er noe av grunnlaget for en årlig "sik-messe" med fokus på lokalt næringsgrunnlag og likevekt i naturen. Sik-messa samler 2-300 deltakere. Det er til denne messa utviklet en særegen nattverdtradisjon med flatbrød og sik, som gjenspeiles i et meget høyt antall nattverdgjester i Elgå, 358.

Kultur

Hamar bispedømme har ikke fått tildelt kulturrådgiverstilling for 2009. Det har likevel vært aktivitet relatert til kultur – som bispedømmet har vært involvert i. Vi nevner her *Tromme sammen*, som var en samling for barn fra hele bispedømmet og ga et musikalsk løft for barna i kirken.

Fra Tromme sammen-konsert 15. november 2009
Foto: Hamar bispedømme

Dette ble arrangert i samarbeid med KFUK-KFUM i Hedmark og Oppland med støtte fra Norsk Kulturråd. 800 barn var involvert i samlinger som ble holdt i forkant på skoler, asylmottak, kor og andre barnegrupper. *Skole/kirkekonferansen* har relevans i forhold til samarbeid innenfor rammen av Den kulturelle skolesekken.

Når det gjelder kulturlivet i menighetene, merker vi oss at prostens i Sør-Østerdal skriver i sin årsrapport at

...prostiet er tilbakeholdende med å ta imot de store kommersielle konsertturneene. Arrangement med lokale utøvere har større effekt som fellesskaps og tilhørighetskapende faktor.

Selv uten kulturrådgiverstilling har vi vært møtt med store forventninger fra Kirkerådet om dokumentasjon på aktiviteter og inngående rapportering. Om dette fortsetter, er vi urolig for at det høye dokumentasjonsbehovet vil føre til en unødvendig byråkratisering av dette arbeidet.

Vi har registrert at de 6 kulturrådgiverne som ble tilsatt i andre bispedømmer, arbeider svært forskjellig både i forhold til hva de vektlegger, kulturfelt de har fokus mot og hvilken metodikk de benytter. Hamar bruker nå tid på å definere hvilken profil vår kultursatsing skal ha.

Trafikkmarkering

Biskopen har deltatt på de årlige trafikkmarkeringene i Hedmark og Oppland. Dette er et samarbeid mellom kirken og Trafikksikkerhetsutvalget/Statens vegvesen, vertskommuner, politi og annet innsatspersonell. Dessverre er det fortsatt altfor mange dødsfall (2008: 15 i Oppland og 23 i Hedmark) og alvorlige ulykker på de store gjennomfartsårene i bispedømmet.

Plan- og bygningssaker

Det er en liten økning i antall saker (17 i 2009 mot 15 i 2008), noe som antagelig skyldes at stadig flere kommuner blir oppmerksomme på bispedømmerådet som statlig høringsinstans. Arbeidsmessig er det umulig å følge opp alle saker. Vår prosedyre er derfor å utfordre kirkemyndigheten lokalt, samt følge opp med egen uttalelse der det kirkelige fellesråd ber om det (2 saker i 2009).

Saker i medhold av Gravferdsloven.

Bispedømmerådet har godkjent endring av kirkegårdsvedtekter i 3 fellesrådsområder, og behandlet 5 kirkegårdsplaner. Det har vært 4 saker vedrørende gravminner. Bispedømmerådet har sammen med styret for kirkevergelaget sendt henstilling til de kirkelige fellesråd om å revurdere ansattes avtaler om salg av gravminner. Bispedømmerådet har også sammen med styret for kirkevergelaget, gitt innspill om askespredning, og biskopen om vigsling av enkeltgrav i forbindelse med revisjon av Gravfredsloven.

Kirkerom, inventar og utstyr

Årsrapport for 2008 beskrev en liten økning i antall saker om interiørmessige endringer av kirkerom. Forventningen om ytterligere økning på grunn av gudstjenestereformen med ny liturgi har ikke slått til i 2009 (8-10 som i 2008). Dette kan tolkes som at menighetene avventer endelig vedtak om reformen, men også at kirkerommene stort sett fungerer innenfor de gitte begrensninger de har. Antallet

saker vedrørende kirketekstiler, inventar og utstyr ligger også på samme nivå som tidligere år (8-10 saker). Fagrådet for kirketekstiler og kirkeinventar har hatt få saker,

Detalj av bispekåpe. Foto: Kirsti Hovde

men har utarbeidet en presentasjon av den nye bispekåpen fra 2007. Hftet er finansiert ved midler fra Anna og Lars Landmarks stiftelse. Det inneholder mange bilder, og bør blant annet kunne benyttes i skolen. Hftet er distribuert til alle kirkekontor, og også til bibliotekene i bispedømmet.

Kirkebrannen i Våler 29. mai var først og fremst en tragedie for menigheten som mistet sin kirke, men det var også tap av et bevaringsverdig og viktig kirkebygg. Det spesielle prekestolalteret, de egenartede takdekorasjonene og et meget godt orgel, hadde stor egenverdi som ikke kan erstattes.

Kirkegården

Under kursing av nye menighetsråd i november ble det også fokusert på engasjement rundt stell av graver, og vedlikehold av kirkegård som kirkelig engasjement. Vi erfarer stadig at slike praktiske gjøremål er viktige trosuttrykk som vi ønsker å løfte frem i Folkekirken Hamar.

... kirken i Nord-Gudbrandsdal er en typisk folkekirke som stiller nesten fulltallig opp til dugnader og til typiske folkekirkelige gudstjenester. Det er også et stort engasjement for kirkas drift og organisering. (Nord-Gudbrandsdal)

Årsrapport for 2008 nevnte behov for flere livssynsnøytrale seremonirom. Prostene rapporterer om at til sammen 14 slike seremonirom kan tilbys, men at etterspørselen totalt sett er liten. De kirkelige fellesråd er klar over sitt ansvar, og dette er tema der det er aktuelt, - for eksempel ved krematorium under oppføring i Gjøvik og under planlegging i Hamar.

III. Prestetjenesten og presteskapet

Undersøkelsen *"Prest i Den norske kirke" – om presters arbeidsforhold*⁵ er for Hamar bispedømmes del gjennomført i perioden mai til august 2007.

Prestene i Hamar skiller seg positivt ut i forhold til god arbeidsfordeling, passe arbeidsmengde, trivsel med arbeidsoppgaver, liten grad av utbrenthet og at lønn står i rimelig forhold til ansvar og innsats.

Dette betyr imidlertid ikke at alt er like bra. Selv om vi startet å jobbe med de identifiserte utfordringene med en gang, er det flere sider ved vår rolle som arbeidsgiver som kan bli bedre. Det bør blant annet fokuseres på

⁵ KIFO-notat nr. 5/2009: *"Prest i Den norske kirke" – om presters arbeidsforhold* (Stiftelsen Kirkeforskning)

kompetanseutvikling, arbeidsveiledning og opplæring av nye prester (se under punkt 2.6).

Hovedmål	Bevilgningene til prestetjenesten har som mål at alle menigheter i Den norske kirke skal ha fast geistlig betjening, slik at tjenesten er nærværende i alle lokalsamfunn. Alle sokn skal være betjent av en eller flere prester. Prestenes oppgave er å holde gudstjenester, forrette ved kirkelige handlinger, delta i dåps- og konfirmasjonsopplæring, utøve sjelesorg, forestå syke- og hjemmebesøk, og eller utføre forkynnende og menighetsbyggende arbeid.		
Styringsparametre	Prestedekning		
	Antall kirkemedlemmer pr prest (tall fra 2008)	Antall sokn pr. prestestilling (tall fra 2008)	Andel vakanse i faste prestestillinger i % (tall fra 2008)
Hamar bispedømme	2 532 (2 645)	1,2 (1,3)	0,7 (8,0)

Antall kirkemedlemmer er oppgitt av soknene, og er tatt ut etter 01.01.2010. Det gir et litt annet tall enn departementet oppgir i etatsstatistikken, men gir ikke utslag av betydning for resultatet.

Kirkemedlemmer pr. prestestilling og sokn pr. prestestilling er gått noe ned. Det går altså i riktig retning. Vi har kun hatt to 50 % prostipreststillinger stående vakante i 2009, ellers har alle stillingene vært besatt det meste av året. 4 prostier har fått ny prost i 2009. Fungerende prost "byttet plass" med prost i et annet prosti.

Økonomien for presteskapskapittelet har i 2009, hvor vi har hatt utfordringer, endret seg i forhold til de foregående år, noe som selvsagt har påvirket prestenes arbeidssituasjon. I nært samarbeid med prostene, ble det planlagt innsparingstiltak for siste halvår, samt at bispedømmerådet vedtok reduksjon tilsvarende ett årsverk. Vi er i gang med å oppdatere oversikten over presteressurser, tidligere kalt belastningsundersøkelsen, for å ha best mulig grunnlag for videre reduksjon i lønnskostnadene. Bispedømmerådet er klare på at det å basere seg på ledighet, samt bruk av prostiets egne prester ved sykdom, ikke er en forsvarlig politikk, verken budsjettmessig eller i forhold til personalomsorg.

Rekruttering

I utkast til etatsstatistikken for 2009 fra Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet viser tabell 1.2.1 følgende oversikt over bispedømmene:

1.2.1 Utlysninger og tilsetninger 2009, fordelt etter bispedømme.

	Utlyste stillinger	Antall søknader	Søknader pr utlyst stilling	Stillinger utlyst flere ganger	Tilsetninger
Agder og Telemark	13	46	3,5	2	12
Bjergvin	22	62	2,8	2	18
Borg	4	37	9,3	0	3
Hamar	14	78	5,6	5	14
Møre	16	35	2,2	4	14
Nidros	19	69	3,6	6	16
N-Hålogaland	13	34	2,6	7	6
Oslo	1	10	10,0	0	6
Stavanger	9	39	4,3	2	10
S-Hålogaland	18	46	2,6	9	16
Tunsberg	10	74	7,4	1	14
Døvekirken	1	1	1,0	0	1
Sum	140	531	3,8	38	130

Tabellen viser at i Hamar er det lyst ut 14 faste stillinger i 2009. 5 av stillingene er lyst ut flere ganger, men alle 14 stillingene er nå besatt. Det har totalt vært 78 søkere til de 14 faste stillingene, dvs. 5 søkere pr. stilling. Dette er en relativt stor økning fra 2008 da det var 3,5 søker pr. stilling. Hamar er det bispedømmet med 3. høyest antall søknader pr. utlyst stilling, og vi må si oss privilegerte i den sammenheng. Se for øvrig punkt 2.7 vedrørende kvinneandel.

I utkastet side 8 kommenterer departementet at (Oslo, Borg og) Hamar har den største nedgangen når det gjelder antall utlysninger fra 2008 (25) til 2009 (14).

Departementet har grunn til å tro

... at nedgangen i antall utlysninger har sammenheng med den økonomiske situasjonen i bispedømmene i 2009.

Dette er ikke tilfelle for Hamars del, da innsparingstiltakene i 2009 ikke berørte faste stillinger. 2008 må ses på som et atypisk år, med et spesielt høyt antall interne tilsetninger, det vil si flytting innen bispedømmet.

Prestedekning handler stadig mer om rekruttering. Selv om Hamar har en forholdsvis stor økning i antall søkere pr. stilling fra 2008 til 2009, må rekrutteringsfremmende tiltak ha kontinuerlig fokus på alle relevante arenaer. Vi forsøker å tenke bredt og helhetlig gjennom arbeidet med livsfasepolitikk, VTP (Veien til preste-tjeneste), biskopens besøk på utdanningsinstitusjonene, ungdomsrådets virksomhet, utforming av utlysningstekst, lønnstilpasninger og gode arbeidsvilkår generelt – for å skape oss et positivt omdømme i markedet. Vi har grunn til å tro at noe av dette arbeidet har medført at så mange nye unge prester ble tilsatt i 2009.

Seniorpolitikk/livsfasepolitikk

I samarbeid med fagforeningene har Hamar bispedømme i 2009 laget et seniorpolitisk dokument som del 1 av *Livsfasepolitisk dokument*. Hovedmålsettingen er å gi trygghet for arbeidstakere i seniorfasen, og å beholde erfarne medarbeidere lenger før de tar ut full pensjon.

Prioriterte tiltak er 80 % stilling og 100 % lønn, bruk av spesialkompetanse i større del av sin stilling, bofritak tidligere enn 60 år for å trygge økonomien ved overgang til pensjon, og endring av arbeidsoppgaver. Bispedømmerådet vil arbeide for at økonomiske midler kan bli tilført.

Alderssammensetningen i enkelte prostier gjør det krevende å få avvirket ferie- og fridager. I tillegg til de lovpålagte seniordagene sier Hovedavtalen §5.9.1 b at de lokale partene i tillegg kan avtale inntil seks dager pr. år fra 62 år. Som en del av vår seniorpolitikk ønsker vi å imøtekomme dette ved at dagene blir tatt med i arbeidsplanleggingen. Her er vi i prosess med fagforeningene.

God seniorpolitikk gir et positivt pensjonistkorps som kan forespørres om vikartjenester.

2.5 Prestetjenesten skal være tilpasset lokale forhold og utfordringer

Resultatmål	Prestetjenesten skal være tilpasset lokale forhold og utfordringer
Styringsparametre	Tjenestefordeling, kompetanseutveksling og spesialisering
	Andel prester med hele prostiet som tjenstedistrikt ihht avtale (2008 i parentes)
Hamar bispedømme	97 % (95 %)

Det er 4 av 129 tilsatte prester som ikke har skrevet under ny arbeidsavtale med hele prostiet som tjenstedistrikt, det vil si 1 mindre enn i 2008. Prostene i de prostiene dette angår, er nå utålmodige etter å få avsluttet denne prosessen. Bortimot alle prester har stillingsbeskrivelser, og alle prostier har arbeidsplaner, selv om formen varierer. Minimumskrav til arbeidsplanen er at den skal gjøre fast kirkelig tjeneste og fritid

forutsigbar. Det skal fremgå at alle prestene har 2 fridager pr. uke og minst 1 frihelg pr. måned.

Stillingsbeskrivelsene er i stadig prosess gjennom jevnlige evalueringer og tilpasninger, spesielt ved skifte i stillinger.

Fokus på stillingsbeskrivelser og arbeidsplaner vektlegges i stor grad. Det er vår oppfatning at et kontinuerlig arbeid med de ytre rammene for prestatetjenesten er et av de viktigste midlene i forhold til trivsel. Prester, som alle andre yrkesgrupper, ønsker forutsigbarhet, fritid, utnyttelse av spesialkompetanse og utjevning av arbeidsbelastning.

Prostenes saksbehandlere er nøkkelpersoner når det gjelder å utarbeide og implementere alt rammeverk. To samlinger med saksbehandlerne i 2009 har vært nyttig og motiverende for alle parter.

2.6 Kompetanseutvikling

Ifølge KIFO-rapporten er det relativt få prester som oppgir å være i gang med etterutdanning, og bare 24 % oppgir at det er lett å delta på etterutdanning og kurs. Her oppgir de fleste økonomi som årsak til at dette er vanskelig. Rapporten uttrykker bl.a.:

En kultur for etter- og videreutdanning har tydeligvis ikke latt seg etablere i Hamar.

Bare 11 % svarer at kompetansen er etterspurt av arbeidsgiver.

Vi satte oss som mål å etablere en kultur for etter- og videreutdanning gjennom motivasjon, etterspørre tilegnet kompetanse og prioritere økonomisk støtte til kompetansetiltak. Vi opplever å ha oppnådd resultater, og temaet er fortsatt prioritert.

Resultatmål	Prestene skal stimuleres til å utvikle kunnskaper, ferdigheter, holdninger og motivasjon for tjenesten
Styringsparametre	Etter- og videreutdanning
	Andel prester som har deltatt på etterutdanningskurs (2008 i parentes)
Hamar bispedømme	50 % (16 %)

Det er i 2009 65 prester som har deltatt i kompetanseutvikling. Det vil si ca. 50 % av de ansatte, mot 16 % i 2008. Bakgrunnen for denne økningen er at flere prostier har gjennomført desentraliserte kurs med studiepoeng. Som eksempel har alle prestene i to prostier hatt samlinger med temaet: *Kunsten å snekre en preken*. Dette er en effektiv og fremtidsrettet måte å drive kompetanseutvikling på.

Bispedømmet har oppfordret prostene til å legge inn 20 % egenutvikling i alle arbeidsplanene. Halvdelen av dette blir brukt til individuell egenutvikling, og kommer lite til uttrykk i etatsstatistikken.

Prosten i Sør-Østerdal sier det slik:

Prestene er meget fornøyde og sykefraværet er lavt. Arbeidsplan gir prestene forutsigbarhet både på fri og på tjenester. Det gir mulighet for systematisk utnyttning av 20 % kvote for egenutvikling og videreutdanning i ordinær arbeidsplan. Det gir

prostene oversikt over total arbeidsbelastning som også gjør det mulig å tilby prestene merarbeid mot betaling ved vikarbehov.

30 % av budsjettet beløp til REU-midler (Regional etterutdanning) blir bevilget til prostivis kompetanseutvikling.

REU er et viktig bidrag til etter- og videreutdanning for presteskapet. Tendensen til at færre søker på de kurstilbudene som kommer fra Kompetanserådet fortsetter. Kursene er forholdsvis dyre, og tilskuddet fra REU-midlene har ikke steget tilsvarende. De aller fleste søknadene om REU-midler har i 2009 blitt innvilget helt eller delvis.

Bispedømmet vil fortsette med å utfordre prostene i å påvirke presteskapet til å søke relevant videreutdanning, og kartlegge den enkelte prest og det enkelte prosti sitt behov for kompetanseheving. Bispedømmet bør i større grad benytte de prester som har tatt spesialutdanning, til å videreføre denne kunnskapen til andre prester på tvers av prostigrensene.

Arbeidsveiledning/opplæring

KIFO-rapporten viser et relativt lavt aktivitetsnivå, og nytten av arbeidsveiledningen ligger omtrent på gjennomsnittet av bispedømmene. Innenfor dette området har det skjedd relativt mye etter at undersøkelsen ble gjennomført. Det ble vinteren 2007/2008 etablert 3 grupper, og en ny gruppe ble etablert i januar 2010. I tillegg er det forholdsvis mange prester som har behov for individuell veiledning.

Behovet for ABV er økende både når det gjelder individuell veiledning og gruppeveiledning. De fleste prostene gir tydelig signal om at ABV er etterspurt blant de yngre, nyutdannede prestene. De eldre prestene føler et større behov for retreat. Aktivitetsnivået nå synes å være i samsvar med behovet, men antallet veiledere er synkende, og vi har bare 1 prest som tar veilederutdanning. Vi ser frem til fornying innenfor arbeidsveiledningen. 2 proster har i 2009 selv stått for veiledning og samlinger for nye unge prester i sitt prosti. Bispedømmet viderefører tilbudet om retreat på Lia gård og på Beitostølen.

I KIFO-rapporten sier prestene at opplæringen av nytilsatte prester ikke er god nok. Dette har vi tatt konsekvensen av. I løpet av 2009 har bispedømmet hatt to introduksjonsdager for nytilsatte prester uansett stilling, og et sokneprestkurs for nytilsatte sokneprester. Vi har hatt innføringsdag på bispedømmekontoret for de nytilsatte prostene. Tilbakemeldingene på nytten av disse samlingene har vært entydig positive, og er tiltak som planlegges også i 2010.

2.7 Kvinner i kirken

Hamar bispedømme har i sin likestillingspolitikk som mål at likestilling skal være en integrert del av virksomhetens personalarbeid. Egen plan for likestillingspolitikken i Hamar bispedømme ble utarbeidet i 2008.

Kjønnsfordeling og gjennomsnittslønn blant presteskaper

Resultatmål	Det skal motiveres og legges til rette for at flere kvinner søker tjeneste som menighetsprester og innehar lederstillinger i kirken.					
Styringsparametre	Kvinnandel					
	Totalt		Lederstillinger		Øvrige stillinger	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Kjønnsfordeling – alle ansatte (i %)	35(32)	65 (69)	25(11)	75(89)	34(34)	66 (66)
Kjønnsfordeling – heltidsansatte (i %)	34(31)	66(69)	25(11)	75(89)	33(30)	67(70)
Kjønnsfordeling – deltidsansatte (i %)	29(40)	71 (60)	0	0	29(40)	71(60)
Gjennomsnittslønn (i 1000 kr)	442(428)	459(444)	611(634)	558(543)	428(417)	404(430)

Tall for 2008 i parantes. Lederstillinger er definert som biskop, domprost og prost

Det er 45 kvinnelige prester av totalt 129. Tabellen viser at kvinneandelen i faste prestestillinger har hatt en svak økning, mens kvinneandelen i lederstillinger har økt fordi en ny kvinnelig prost er tilsatt. 32 % av sokneprestene i Hamar bispedømme er kvinner, mot 25 % i 2008. I tillegg er biskop og 2 av 11 proster kvinner.

Utkast til etatsstatistikk 2009 fra departementet viser kvinneandel i tilsetningssaker på landsbasis:

1.2.3 Kvinneandel i tilsetningssaker.

	Totalt antall søknader	herav kvinner	Totalt antall tilsetninger	herav kvinner
Agder og Telemark	46	10	12	6
Bjergvin	62	20	18	6
Borg	37	20	3	2
Hamar	78	33	14	5
Møre	35	5	14	3
Nidaros	69	20	16	7
N-Hålogaland	34	4	6	1
Oslo	10	5	6	3
Stavanger	39	7	10	2
S-Hålogaland	46	19	16	8
Tunsberg	74	30	14	6
Sum	531	173	130	49

Sammenlignet med de andre bispedømmene har Hamar høyest antall kvinnelige søkere isolert sett. Av de 14 tilsetninger som har vært i 2009 er 5 kvinner, det vil si en kvinneandel på ca. 35 %. Det er interessant at alle de tilsatte kvinnene er under 40 år.

- ♦ Kvinner innehar 2 av 7 deltidsstillinger, dvs 4 % av kvinnene.
- ♦ Av totalt antall sykemeldingsdager har kvinner 59 %. Av korttidssykemeldinger under 16 dager står kvinner for 44 %. Av egenmeldinger har kvinner 31 %. Kvinner er dermed fortsatt lenger sykemeldte enn menn.
- ♦ Det er totalt 17 langtidssykemeldinger over 16 dager, hvorav 10 var fra kvinner. 6 av langtidssykemeldingene var over 6 måneder, hvorav 4 var fra kvinner. Den enkelte sykemelding hos kvinner er lenger enn hos menn.

Sykefraværet blant kvinner er høyt, men korttidssykemeldingene er blitt færre. De kvinner som har vært langtidssykemeldte er alle, med unntak av 2, tilbake i jobb. Se ellers omtale av sykefravær generelt under punkt 2.8 *Arbeidsvilkår*.

Kvinner er prioritert ved etterutdanning, men det er færre kvinner som søker studiepermisjon. Andelen kvinner som har studiepermisjon er gått ned fra 2008, og

tilsvarende i 2009 23 %, mot 35 % i 2008. Det er en utfordring å legge forholdene til rette og motivere kvinner til å søke etterutdanning. Dette vil det særlig bli fokusert på i forbindelse med ferdigstillelsen av livsfasepolitisk dokument.

Hovedmålet i likestillingsplanen er at det skal være en jevn fordeling mellom kvinner og menn blant prester, proster og i andre ledende stillinger i bispedømmet. For å øke antall kvinnelige søkere, må likestillingsperspektivet ivaretas i rekrutteringsfremmende tiltak. Her bør vi bli bedre.

Kjønnsfordeling og gjennomsnittslønn blant ansatte på Hamar bispedømmekontor

	Totalt		Lederstillinger		Øvrige stillinger	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Kjønnsfordeling – alle ansatte (i %)	69 (71)	31(29)	50(50)	50(50)	75(78)	25(22)
Kjønnsfordeling – heltidsansatte (i %)	67(69)	33(31)	50(50)	50(50)	62(75)	38(25)
Kjønnsfordeling – deltidsansatte (i %)	100(100)	0(0)	0(0)	0(0)	100(100)	0(0)
Gjennomsnittslønn (i 1000 kr)	418(413)	453(450)	518(515)	486(482)	393(384)	420(417)

Tall for 2008 i parentes. Lederstillinger er definert som stiftsdirektør og avdelingsleder

2.8 Arbeidsvilkår

Resultatmål	Prestene skal ha gode arbeidsvilkår	
Styringsparametre	Arbeidsmiljø	
	Arbeidstid	
	Gj.snittlig andel sykefravær (%) (med legeerklæring)	Gj.sn. antall ferie og fridager pr. prest som ikke er tatt ut i løpet av året
Hamar bispedømme	4,8 (2,6 %)	5,2 (6,1)

Tall for 2008 i ().

På bakgrunn av denne relativt store økningen i gjennomsnittlig andel sykefravær, har vi gått grundig gjennom alt underlagsmateriale:

- ♦ I 2009 hadde vi 1369 sykedager med legeerklæring. Dette er en økning fra 2008, hvor det var 866 sykedager.
- ♦ Sykedagene i 2009 var fordelt med 17 langtidssykemeldinger (2008: 37) og 34 korttids-sykemeldinger (2008:32).
- ♦ 17 langtidssykemeldte (over 16 dager) fordeler seg slik:

Over 6 måneder	totalt 6 sykemeldinger	686 sykedager
4-6 måneder	totalt 5 sykemeldinger	286 sykedager
16 dager – 4 måneder	totalt 6 sykemeldinger	181 sykedager
<i>Totalt antall sykefraværsdager – langtidssykemeldte</i>		<i>1153 sykedager</i>
- ♦ 34 korttidssykemeldinger (inntil 16 dager) 217 sykedager
Gjennomsnittlig antall dager pr. korttidssykemelding 6 sykedager

De 17 langtidssykemeldte står for 84 % av sykedagene.

Vi ser en positiv utvikling i at antall langtidssykemeldte har blitt halvert siden 2008, samtidig som korttidssykemeldingene er stabile. *Det tilsier at flere av prestene har vært friske i 2009 enn i 2008.*

- ♦ 3 av de langtidssykemeldte (over 6 måneder) er tilbake i jobb, mens 1 er uføretrygdet. 2 er fortsatt sykemeldte, den ene av dem delvis sykemeldt.
- ♦ Alle som har vært sykemeldt 4-6 måneder er tilbake i jobb, med unntak av 1 som er delvis uføretrygdet og 1 med en alvorlig diagnose. De 2 langtidssykemeldingene som har resultert i delvis uføretrygd utgjør 171 av sykedagene.
- ♦ Det var 104 fraværsgener med egenmelding i 2009. Antall egenmeldinger fremkommer ikke i etatsstatikken for 2008. Tallet for 2009 er såpass høyt at vi antar prestene ikke i like stor grad som før går på jobb selv om de er syke. Dette er et viktig mål i forbindelse med implementeringen av ny tjenesteordning, og bekreftes i prostenes årsrapporter.

Den betraktelige nedgangen i tallet på langtidssykemeldte kan forklare at den systematiske oppfølgingen gjennom ulike IA-opplegg har hatt sin virkning. I tillegg er det i flere tilfelle gitt individuell oppfølging av eksterne fagpersoner. Vi vil jobbe videre i dette gode sporet for ytterligere å redusere antallet i 2010.

Tjenestebolig

I departementets utkast til etatsstatistikk side 40, viser tabellen at Hamar har hatt flest søknader om fritak for boplikt på landsbasis. Vi antar dette har en sammenheng med alderssammensetningen i bispedømmet.

Det er 104 stillinger med boplikt i Hamar, det vil si at det følger boplikt med 80 % av prestestillingene. Totalt 24 prester har fritak for boplikten. Det har vært søkt om 8 bofritak i 2009, hvorav 6 er innvilget, 1 avslag og 1 er ikke ferdig behandlet. 5 av disse er fondsboliger og 3 kommunalbolig.

Tjenestebolig er en avgjørende del av de totale lønns- og arbeidsvilkår, og ved hvert presteskifte gjennomgås boligene av en representant fra OVF (Opplysningsvesenets fond) eller kommunen, boligombud og en fra arbeidsgiversiden. Den nye ordningen med automatisk melding via internett til OVF, gjør at prosessen kommer raskere i gang. Det hadde vært ønskelig med et tilsvarende opplegg for de kommunaleide boligene. Vi prioriterer arbeidet med å ha tilfredsstillende boliger, da vi ser på dette som en vesentlig faktor ved rekruttering spesielt og som personalpolitisk virkemiddel generelt.

Ferie- og fridager

Andel ikke uttatte ferie- og fridager for 2009 er 5,2 dager pr. prest mot 6,1 dager i 2008. Til tross for nedgangen er dette ikke tilfredsstillende, og vi har foretatt nok et dypdykk.

Pr. 30.11.2009 var det 414 **fridager** som prestene ikke hadde tatt ut, det vil si 3,2 dager pr. prest. Dette er en nedgang på nærmere 400 dager, altså en halvering fra 2008. Vi er dermed på god vei. Med unntak av to prostier har alle lavere tall i år enn i 2008. I ett av prostiene er det en tydelig sammenheng med at det i 2009 har vært 7 nytilsetninger, tilsvarende halvparten av prestestaben, og 4 av de tilsatte er nyutdannet. I tillegg har det i samme prosti vært 2 sykemeldte store deler av året.

Antall **feriedager** som er søkt overført til 2010 er 241 dager, en nedgang på 22 %. Antallet fordeler seg ujevnt på prostiene, fra 0 – 46 dager. Dette er en god forbedring, da noen av dagene kan forklares ved at 3 av de nytilsatte hadde med seg 10 dager hver fra tidligere stillinger, 22 dager er ikke blitt tatt ut på grunn av langtidssykemelding, og 10 dager er overført i forbindelse med svangerskapspermisjon. Til sammen utgjør dette hele 25 % av overførte dager.

Det er 21 **seniordager** som ikke er tatt ut i løpet av 2009 og som det blir utbetalt godtgjørelse for. Det var 32 prester over 60 år, og 23 av disse igjen var over 62 år pr. 30.11.2009.

Variasjonen i ikke uttatte ferie- og fridager mellom prostiene er fra 3 dager til 80 dager. Det er som tidligere en tydelig sammenheng mellom planleggingsverktøy og antall ikke uttatte fridager. I prostiet med størst andel prester over 62 år (8 av 15), og i det prostiet med størst utfordring i forhold til stabilitet i stillinger, har de i stor grad klart å ta ut fridager, ferie og seniordager, takket være god styring og et godt planleggingsarbeid av prosten og prostens saksbehandler.

2.9 Ledelse, samordning og samvirke med andre kirkelig tilsatte

Resultatmål	Bispedømmerådet, biskopen og prostene skal sørge for god ledelse av prestatjenesten og tilrettelegge for et positivt samvirke mellom prestene, kirkens valgte organer og andre kirkelig tilsatte.
Styringsparameter	Ledelse
	Andel av prestene som har hatt medarbeidersamtale
Hamar bispedømme	84 (84 %)

Tall for 2008 i parentes.

Tallet reflekterer at i ett prosti startet ny prost først sent på høsten, og medarbeidersamtaler ble ikke gjennomført i 2009. Alle prostene har hatt medarbeidersamtale med biskopen.

KIFO-rapporten viser at majoriteten av prestene har et ganske klart bilde av hvem - sokneprest, prost eller bispedømmekontor - som håndterer hvilke saker. Prestene i Hamar er blant dem som er mest fornøyde både med bispekontorets tilgjengelighet og personalavdelingens engasjement.

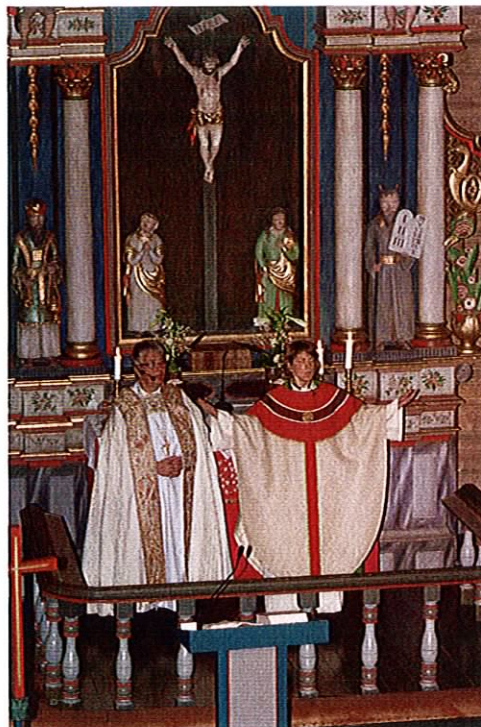
Innføring av ny tjenesteordning har vært en prosess over flere år. De helhetlige grep som er gjennomført for å nå målet om å implementere tjenesteordningen og styrke prostiet som enhet og prosten som leder, er grundig beskrevet i årsrapporten for 2008, side 27. Arbeidet er ført videre, og samarbeidet mellom den enkelte prost og bispekontoret er ytterligere utviklet, nå spesielt i forhold til innsparing på lønnsbudsjettene.

Utviklingsprogrammet for proster (UPP), som ble gjennomført i regi av departementet ble avsluttet våren 2009. Evalueringen viser at prostene var kritiske både til mål, innhold og opplegg, og stilte spørsmål ved ressursbruken i forhold til utbyttet.

Biskopens aktiviteter

Gjennom møter og samlinger har biskop Solveig Fiske gjennom året hatt fokus på ledelse av prestetjenesten i prostemøter og gjennom prostenes utviklingsprogram, samt oppfølging av *Sammen om å lede* i samarbeid med kirkevergene. I tillegg til å gjennomføre 6 visitaser, vigslet biskopen 1 diakon og ordinerte 6 prester. Hun har hatt i overkant av 130 planlagte, individuelle samtaler. I tillegg kommer vigslings- og ordinasjonssamtaler, O3-samtaler (samtaler med teologistudenter), sluttsamtaler og medarbeidersamtaler. Som i fjor inviterte biskopen alle i presteskapet med ledsagere til nyttårsmottakelse i januar. Det har vært gjennomført samlinger for nytilsatte, sykehusprester, fengselsprester, studentprester, pensjonister, diakoner, trosopplærere og kateketer. Dette er tiltak som videreføres.

Utenom ordinasjoner, vigslinger og visitaser har biskopen deltatt i 28 gudstjenester i bispedømmet. Det har vært en svensk-norsk gudstjeneste i Eda forsamling, i samarbeid med biskopen i Karlstad. Hun har holdt preken i forbindelse med 3 kirkejubiléer. Biskopen har holdt innlegg og innledet til samtale på mer enn 40 ulike arrangement gjennom året.

11. oktober ble Anne Hilde Øigarden innsatt som prost i Valdres. Foto: Trygve Lien, Avisa Valdres

Schelderupseminaret, som er et samarbeid mellom Nansenskolen, Sykehuset Innlandet og Hamar biskop, ble videreført i 2009 med seminar i juni der temaet var "Hvordan snakker vi om ondskap?" Med sin spesielle samarbeidsprofil er Schelderupseminaret et viktig møtsted mellom åndelighet, vitenskap og humanisme.

I juli ble biskopen invitert av Kultur- og kirke departementet til vandring på caminoen mot Santiago de Compostela sammen med sentrale personer i utviklingen av pilegrimssatsingen i bispedømmet.

Biskopen i Hamar er Bispemøtets representant i Samarbeidsrådet for overgrepssproblematikk, Sentralt arbeidsmiljøutvalg og Institutt for kristen Oppseding. Hun er oppnevnt av Kultur- og kirke departementet som styremedlem for Praktisk-Teologisk Seminar, og er styreleder ved Stiftelsen Kirkens Ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep.

IV Forvaltning

Tilskuddsforvaltning

I 2009 fikk bispedømmerådet ansvaret for å utbetale støtte til 8 ulike enheter i prostier i *forsøk 08* og *opptrapping 09* som har fått tilskudd gjennom trosopplæringsreformen. Dette var en ny oppgave for bispedømmets administrasjon. Den ble gjennomført i tråd med føringer som *Økonomiinstruksen for bispedømmerådene* setter.

I takt med at vi i 2010 også får ansvar for tidligere prosjektmenigheter og flere enheter i nytt prosti, vil oppgavens omfang øke betydelig og kreve større ressurser i økonomiavdelingen.

Økonomiforvaltning

Hamar bispedømmeråd har et sterkt fokus på økonomistyring. En av forutsetningene for å lykkes, er en god budsjettprosess som involverer både råd, proster og fagforeninger på et tidlig nok tidspunkt for konstruktive prosesser. Vi har derfor utviklet et planverk som viser målformulering, handlingsplaner, budsjettarbeid og risikohåndtering i sammenheng (vedlegg 2). For å sikre at risikohåndteringen blir en del av vårt tanke sett, gjennomfører vi en full analyse for noen av våre mål (vedlegg 3). De risikoreduserende tiltak vi kommer fram til, innlemmer vi i våre handlingsplaner.

Budsjettet legges inn i regnskapssystemet, og gir et godt grunnlag for gode rapporter. Dette utnytter vi spesielt i forhold til prostiene. Prostene får rapporter jevnlig (minimum hver andre måned) som viser detaljert oversikt over regnskap i forhold til periodisert budsjett. Dette gjelder de poster som prostiet selv kan påvirke, i all vesentlighet lønn og reiser.

Det at vi i fjor klarte å redusere merforbruket tilfredsstillende, skyldes først og fremst den løpende gode dialogen mellom proster, fagforeninger og administrasjon. For regnskapsrapportering 2009 henvises til vedlegg 11.

Det ble i 2009 utarbeidet prosedyrer for anskaffelser ved bispedømmekontoret. I forbindelse med arbeidet med miljøfyrtårnsertifiseringen er det utarbeidet en innkjøpsveileder for å bedre våre miljøprestasjoner.

Miljøarbeid

Vi har de siste årene vært opptatt av å opparbeide en bevissthet rundt miljøtenkning. På bispedømmekontoret er det iverksatt flere tiltak. En prosjektgruppe med bistand fra en Miljøfyrtårnkonsulent har i 2009 dokumentert tiltakene, og arbeidet med miljøfyrtårnsertifisering som mål. Sertifiseringen vil skje i løpet av første halvår 2010. Konsulenten uttalte blant annet dette i rapporten sin:

Det er sjelden å oppleve et slikt engasjement og kreativitet når det gjelder å ta initiativ og finne de gode miljø- og klimatiltakene. For øvrig er det inspirerende å se hva Den norske kirke ved Bispemøtet og Kirkemøtet allerede har bestemt vedrørende kirkens miljømålsettinger og handlingsplaner.

Rådssammensetning

Fra venstre: stiftsdirektor Siv S. Birkeland og fra bispedømmerådet: Dag Landmark, Lars Erlend Kielland, Marit Tingelstad, Aslag Lajord, Sigmund Skullerud (vara), Solveig Fiske og Bjørn Eidsvåg. Foto: Ådne Wesnes

Marit Tingelstad takket i 2009 av etter 5 ½ år som leder i bispedømmerådet.
Foto: Ådne Wesnes

Bispedømmerådet har i 2009 hatt følgende sammensetning:

Leke medlemmer: Marit Tingelstad, leder
Bjørn I. Eidsvåg, nestleder
Jenny Skumsnes Moe
Aslag Lajord
Lek kirkelig tilsatt: Dag Landmark
Geistlig representant: Lars Erlend Kielland
Biskop Solveig Fiske

Hamar bispedømmes ungdomsråd har hatt slik sammensetning:

Anne Lise Ording (leder)
Kenneth Bengtsson
Tollef Graff Hugo
Derek Stothers
Kristoffer Schmidt
Nina B. Nordbye

Etikk

Den norske kirkes presteforenings yrkesetiske retningslinjer for prestetjenesten samt etiske retningslinjer for statstjenesten følger som vedlegg til vår personalplan. Personalplanen deles ut til nytilsatte prester på introduksjonsdagen som arrangeres to ganger i året.

Vedlegg

1. Bispedømmerådets evaluering av Kirkevalg 2009
2. Budsjett- og rapporteringskalender for Hamar bispedømmeråd/innarbeidelse av risikohåndtering
3. Rapport fra risikogjennomgang i avdelingene
4. Etatsstatistikk
5. RAMU-rapport
6. REU-rapport
7. Sykefravær yngre prester
8. Utdrag av menighetenes årsstatistikk, samlet for bispedømmet
9. Folkekirkestrategien
10. Folkekirkestrategi gjeldende fra 2010
11. Innrapportering til det sentrale statsregnskapet for 2009

Julenatt, konsert i ruinene etter Våler kirke, 23. desember 2009. Foto: Gunhild Grønvold

Det hev ei rose sprunge ut av ei rot så grann.
Som fedrane hev sunge: Av Isais rot ho rann,
og var ein blome blid
midt i den kalde vinter ved mørke midnattstid.

